

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja Piirivalvekolledž

Aigro Raudsepp

**KRIMINAALPROFILEERIMINE: MEETODI KASUTAMINE
KURITEGUDE LAHENDAMISEL**

Lõputöö

Juhendaja:

Marilis Sepp, MA

Tallinn 2012

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja Piirivalve Kolledž	Kuu ja aasta: Mai 2012
Töö pealkiri: Kriminaalprofileerimine: meetodi kasutamine kuritegude lahendamisel	
Töö autor: Aigro Raudsepp	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte</p> <p>Lõputöö maht on 46 lehte, millest töö põhiosa on 40 lehte ja 6 lehel on lisad.</p> <p>Lõputöö eesmärk on selgitada kriminaalprofileerimise kasutamise võimalusi kuritegude lahendamisel.</p> <p>Eesmärgi saavutamiseks töötas autor läbi erinevat, peamiselt inglisekeelset erialast kirjandust ja viis kvalitatiivse uuringu käigus läbi 5 intervjuud erinevatel ametikohtadel töötavate Politsei- ja Piirivalveameti töötajatega. Intervjuude tulemused on struktureeritult välja toodud töö lisades olevates tabelites ning töö empiirilises osas on neid analüüsitud ning võrreldud teoreetilises osas käsitletuga.</p> <p>Töö tulemusena selgus, et profileerimise juures suurim probleem on selle teaduslik tõestatus. Empiirilisest osast nähtub, et intervjuueeritavad oleksid huvitatud profileerimisest ja selle võimalikust kasutamisest oma töös, kuid kuna Eestis profileerijaid ei ole, siis on see raskendatud. Lõputöös esitatud ettepanekuid arvesse võttes saaks menetlejate teadlikkust profileerimisest tõsta ning seeläbi muuta kuritegude lahendamise efektiivsemaks.</p>	
Võtmesõnad: profileerimine, kriminaalprofileerimine	
Võõrkeelsed võtmesõnad: profiling, criminal profiling	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:

Sisukord

SISSEJUHATUS	4
1. KRIMINAALPROFILEERIMINE KURITEGUDE LAHENDAMISEL.....	6
1.1 Kriminaalprofileerimise mõiste	6
1.2 Kriminaalprofileerimise ajalugu	8
1.3 Profileerimisprotsess ja tulemi kasutatavus	12
1.3.1 Varem läbi viidud uuringud profileerimise täpsuse kohta.....	13
1.3.2 Erinevad profileerimismeetodid ja -tehnikad.....	15
1.3.3 Kriminaalprofileerimise tulemi kasutamine erinevate riikide kohtutes.....	21
2. EMPIIRILINE UURIMUS	28
2.1 Läbiviidud kvalitatiivse uuringu meetodika ja valimi kirjeldus.....	28
2.2 Intervjueeritavate kokkupuude kriminaalprofileerimisega ja nende mõiste käsitletus.....	30
2.3 Kriminaalprofileerimise kasutatavus ja usaldusväärsus	32
Kokkuvõte.....	35
Summary	35
Kasutatud kirjandus	37
LISAD.....	41
Lisa 1. Intervjuu kava	41
Lisa 2. Intervjuu 1	42
Lisa 3. Intervjuu 2	43
Lisa 4. Intervjuu 3	44
Lisa 5. Intervjuu 4	45
Lisa 6. Intervjuu 5	46

SISSEJUHATUS

Demokraatlikes riikides on erinevate õiguskaitseorganite üks peamisi ülesandeid kuritegude lahendamine läbi võimalikult suure hulga asitõendite kogumise, et kohus saaks langetada kahtlustatava suhtes õiglase otsuse. Kurjategijateni jõudmiseks ja nende ebaseaduslike tegevuste tõendamiseks, kasutatakse erinevaid meetodeid ja antud lõputöö raames käsitletav profileerimine on üks nendest.

Profileerimine on väga lai teema. Selleks, et lõputööle seatud raamidesse ära mahtuda, keskendub töö autor sellele osale profileerija poolt antud nõuannetest, mis otseselt puudutavad kuriteo toimepanijale iseloomulikke tunnuseid. Profileerija töö eesmärgiks võib olla ka ülekuulamiseks plaani koostamine, meediaga suhtlemise strateegia väljatöötamine, ressursside paigutamine, tunnistuse tõele vastavuse analüüsimine (Snook, Taylor, Gendreau, Bennell 2009). Profileerimise juures on olulised kaks aspekti: kuritegeliku käitumise mõistmine ja kuritegeliku käitumise klassifitseerimine (Turvey 2006:3). Inimese psühholoogia on keeruline, selle mõistmiseks on vaja palju spetsiifilisi teadmisi ning kogemusi. Kuritegeliku käitumise paremaks mõistmiseks kasutatakse erinevaid tehnikaid, põhinedes enamasti informatsioonil, mis on saadud teatud inimgruppide uurimisel. Profileerimise peamiseks eelduseks on samuti inimkäitumise üldistus: kurjategijad, kes käituvad sündmuskohal sarnaselt, omavad sarnaseid karakteristikuid (Doan, Snook 2008).

Profileerimist saab edukalt kasutada raskete isikuvastaste kuritegude lahendamisel, millest osa jõuab meediasse ja põhjustab ühiskonnas tõsist diskussiooni (näiteks alaealise tüdruku tapmine Narvas 2012. aasta märtsis ja „kurikamõrvar“ Tallinnas). Narva juhtumit seni lahendatud ei ole ja kurikamõrvari tabamiseni läks samuti palju aega. Profileerimist saab kasutada sarnaste kuritegude lahendamisel ning seda on kasutatud erinevates riikides juba pikemat aega, kuid Eestis teadaolevalt mitte.

Profileerimise erinevate viiside kasutamist ja sellest saadavat potentsiaalset kasu Politsei- ja Piirivalveametis on uuritud vähe, samuti ka profileerimise võimalikku kasutamist kohtus nii Eestis kui välisriikides.

Lõputöö eesmärk on selgitada kriminaalprofileerimise kasutamise võimalusi kuritegude lahendamisel.

Eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmised uurimisküsimused ja uurimisülesanded vastavalt:

- milles nähakse ja on nähtud läbi aegade kriminaalprofileerimist? – analüüsida teoreetilist materjali, mis on seotud kriminaalprofileerimisega (nii eesti- kui inglisekeelset);
- kuidas on kriminaalprofileerimist kasutatud Eestis ja mujal?
  - a) tutvuda Eesti ja välisriikide kohtupraktikaga ning selgitada välja, kas Eesti kohtutes on profileerija tunnistust kasutatud. Uurida erinevaid seadusi, riigikohtu lahendeid ja teisi Eesti õigussüsteemi puudutavaid materjale;
  - b) profileerimise kasutamise uurimiseks viia läbi intervjuud Politsei- ja Piirivalveameti erinevate osakondade ametnikega.

Töö koosneb sissejuhatusest, kahest põhipeatükist ja kokkuvõttest. Esimene peatükk koosneb kuuest alapeatükist, mis ühtlasi moodustavad lõputöö teoreetilise osa. Teine peatükk koosneb kolmest alapeatükist, mis moodustavad lõputöö empiirilise osa. Teoreetilise osa koostamisel kasutas töö autor erinevate teadusartiklite, raamatute ja muu teemakohase kirjanduse analüüsi. Kvalitatiivse uurimismeetodina lõputöö empiirilises osas kasutas autor intervjuerimist. Lõputöö kirjutamisel on kasutatud valdavas enamuses inglisekeelset materjali, kuna eestikeelset kirjandust on vähe. See tegi kogu protsessi töömahukamaks. Tähtsamate väljendite juures on sulgudes ära toodud inglisekeelne vaste, et muuta originaalteksti autori edasiantavat mõtet arusaadavamaks.

1. KRIMINAALPROFILEERIMINE KURITEGUDE LAHENDAMISEL

1.1 Kriminaalprofileerimise mõiste

Uurimisobjektiks oleva kriminaalprofileerimise kasutatavus kuritegude lahendamisel on aasta-aastalt kasvanud nii Põhja-Ameerikas kui Euroopas. Koos meetodi kasutatavuse kasvuga on antud teemal kirjutatud teaduslike artiklite arv samuti suurenenud. Kui aastatel 1979–1980 avaldati viis artiklit, siis aastatel 2001–2005 juba 27 (Snook, Cullen, Bennell, Taylor, Gendreau 2008). Lisanduvad veel teemakohased, peamiselt inglisekeelsed raamatud, mille avaldamise kohta autor usaldusväärset statistikat ei leidnud. Eestikeelne erialane kirjandus, mis õnnestus leida, piirdub J. Saare raamatuga „Kriminaalpsühholoogia“ (XII peatükk) ja Sisekaitseakadeemia lõputöödega.

Erinevate profileerimismeetodite õigsuse ja toimimise üle käivad tõsised arutelud käitumispsühholoogiaga kokkupuutuvate inimeste seas üle terve maailma. Sellest annabki tunnistust avaldatud artiklite ja raamatute rohkus. Diskuteeritakse meetodi vajalikkuse ja teadusliku tõestuse üle.

Mitmed nimekad autorid on defineerinud mõistet erinevalt. Järgnevalt toob lõputöö autor välja tihedamalt kasutatud mõiste lahtiseletused ja lühikirjeldused. Kuna enamik lõputöös kasutatud erialaseid materjale on inglisekeelsed ja profileerimisprotsessi kirjeldatakse erinevates allikates erinevalt, siis selguse huvides kasutab töö autor terminit kriminaalprofileerimine (*criminal profiling*) või lihtsalt profileerimine, kuid kirjanduses võib kohata ka selliseid termineid nagu psühholoogiline profileerimine (*psychological profiling*), kurjategija profileerimine (*offender profiling*), kriminaalse isiksuse profileerimine (*criminal personality profiling*) (Saar 2007:213), mis tähendavad enamasti kurjategija psühholoogilise portree loomist kuriteo karakteristika kaudu.

Kriminaalprofileerimine esindab meetodit, mis määrab kindlaks üldised, kuid siiski eristatavad veel tundmatu kurjategija iseloomuomadused ja psühholoogilised isiksusejooned põhinedes eelnevatel ohvri-kurjategija suhetel, kuriteopaiga analüüsil, geograafilisel analüüsil, füüsilistel tõenditel ja viktomoloogial nii käimasolevates kui

lõpetatud uurimistes. Eesmärgiks on aidata õiguskaitseorganitel läbi viia juurdlust ning kasutada ressursse tõhusalt ehk „mida tehti, miks tehti ja kellele tehti.“ Kriminaalprofileerimise kasutamise eesmärk on kindlaks määrata tundmatu kurjategija vanus, sugu, rass, haridustase, abielustaatus, intelligentsustase, varasem kokkupuude politseiga, sõjaväeline taust, perekondlik seis, sotsiaalne staatus ja huvid, sotsiaalmajanduslik tase, kurjategija ja kuriteopaiga asukoha vaheline seos (geograafilise profileerimise korral), iseloomuomadused ning sõiduki kirjeldus ja/või intervjuutaktikad ja tehnikad. See erineb tugevalt mitteaktsepteeritavast rassilisest profileerimisest (Meyer 2007:208).

Rassilise profileerimise probleem tuleneb sellest, et inimesed kalduvad liialt palju üldistustele. Kui politseinikud puutuvad päevast päeva kokku seaduserikkujatega ja enamus neist on ühest kindlast rassist, siis paljudel tekib eelarvamus teiste samast rassist inimeste suhtes. Rassiline diskrimineerimine on taunitav, see ei aita politseid töös edasi ning tekitab inimestes hukkamõistu. Rassilist profileerimist kui probleemi on hakatud näiteks USA-s järjest rohkem teadvustama ning selle vastu võitlema. Kuigi tundmatu kurjategija kirjeldamisel on rassiküsimus kindlal kohal, ei tohi väljakujunenud stereotüüpidesse liigselt kinni jääda. USA-s kiputakse endiselt tumedanahalisi seostama kuritegevusega ainult nahavärvi pärast. (Higgins and Gabbidon 2008)

B. Snook *et al* (2008) on lühidalt kirjeldanud kriminaalprofileerimist kui püüdu kuriteo sündmuskohalt saadud tõendite põhjal ennustada kurjategija isikulisi, käitumuslikke ja demograafilisi iseärasusi.

Kriminaalprofileerimise eesmärgi võib sõnastada järgmiselt: ohvri, tunnistaja(te) ja kuriteo karakteristikate põhjal ennustada kurjategijale iseloomulikke tunnuseid ning kitsendada võimalike kahtlusosaluste ringi, kirjeldades tõenäoliste tunnuste kombinatsooni, mis on antud kuriteo toimepanijale iseloomulik (Farrington ja Lambert 2007).

Föderaalne Juurdlobüroo (FBI) on mänginud kriminaalprofileerimise arengus suurt rolli ning on nimetanud profileerimist uurimisvahendiks, mille eesmärgiks on kurjategija kindlakstegemine ning tema järgmiste tegevuste ette ennustamine läbi käitumise, isiksuse ja psühholoogiliste iseärasuste tuvastamise ja uurimise (The FBI: A Centennial History, 1908-2008. 2008:73).

Saksamaal nimetatakse kriminaalprofileerimist käitumuslikuks juhtumianalüüsiks. Definitsioon on järgmine: käitumuslik analüüs on vahend, mida kasutatakse kriminaaluurimises, et arendada eriti keeruliste mõrva- ning seksuaalvägivallajuhtumite, samas ka teiste suure tähtsusega kuritegude mõistmist. See põhineb objektiivsetel andmetel

ning kõige laialdasemal informatsioonil, mis on ohvrite kohta võimalik koguda, eesmärgiga olla abiks uurimisversioonide püstitamisel ja seeläbi toetada menetluse edukat läbiviimist. Analüüsi peamine eesmärk on paika panna uurimise prioriteetsed suunad ja koguda infot veel tundmatu kurjategija kohta (Dern, Dern, Horn, Horn 2009).

Ühtset definitsiooni on võimatu kirja panna, kuna selles ei ole suudetud kokku leppida. Eelnevalt toodud seletused on kõik põhimõtteliselt sarnased, kuid siiski väikeste erisustega. Põhjuseks võib pidada profileerimisel kasutatavate erinevate meetodite rohkust. Sellest tulenevadki mõiste erinevad lahtiseletused ning profileerimisega tegelevate inimeste erinev taust (politseinikud, psühholoogid, psühhiaatrid).

1.2 Kriminaalprofileerimise ajalugu

Kriminaalprofileerimise ajaloost rääkides võib tinglikult alustada Hispaania inkvisitsiooni ajast, aastal 1486, välja antud raamatust „Nõia Haamer“ (*The Malleus Maleficarum*) (Turvey *et al* 2006:2). Antud lõputööle on aga seatud kindlad mahulised piirangud ja autor nii pikka ajaloo käsitlust vajalikuks ei pea ning alustab 19. sajandist.

Ühendkuningriigis kasutati 19. sajandi lõpus tänapäevasele profileerimisele sarnanaseid toiminguid kurikuulsa sarimõrvari Rappija Jacki tabamiseks. 1888. aasta 7. augustist kuni 10. novembrini tegutses Londonis tabamatuks jäänud tapja hüüdnimega Rappija Jack, kelle ohvriks langesid enamjaolt prostituudid. Teadaolevaid ohvreid oli seitse. Kõigil ohvritel oli kõri läbi lõigatud ja paljudel juhtudel oli laipu moontatud lõikumise teel. Avalik huvi mõrvari tabamiseks oli väga suur. Sama suur oli ka rahva pettumus, kui politseil ei õnnestunud mõrvarit tabada ning toleaeagne Londoni politsei juht pidi tagasi astuma. (Yeshua 2003)

Kirurg dr. Thomas Bond, kes teostas väidetavalt viimase ohvri, Mary Kelly, lahkamise, koostas Rappija Jacki profiili. Mõned isikulised omadused, mille dr. Bond tundmatu kurjategija kohta välja tõi, on järgmised:

- kurjategija on füüsiliselt tugev;
- külmavereline;
- kartmatu, uljas;
- tõenäoliselt tegutseb üksik;
- esineb hullusehooge, mis on seotud erootika ja mõrvadega;

- esmapilgul jätab kahjutu ja vaikse mehe mulje;
- arvatavasti keskealine;
- riietumisstiililt korralik ja auväärne;
- kannab pikka mantlit.
- (Anderson 2012:62-66)

Profiil on suhteliselt pealiskaudne ja tugineb rohkem loogilisele mõtlemisele kui teadusele. Siiski võib seda antud töö kontekstis pidada üheks esimeseks sammuks profileerimise vallas.

Ameerika Ühendriikides võib tänapäeval kasutuses oleva profileerimissüsteemi üheks esimeseks ilminguks lugeda kurikuulsa pommipanija tabamist.

1940ndatel ja 1950ndatel aastatel jättis hull pommipanija (*The Mad Bomber*) New Yorki rongijaamadesse ja teatritesse 37 lõhkekeha. Vaatamata uurimisorganite suurtele pingutustele ja erinevatele lähenemistele, ei õnnestunud 16 aasta jooksul pommipanijat tabada. Politsei otsustas proovida uut taktikat ja kasutada psühhiaater dr. James A. Brusseli abi. Dr. Brussel analüüsis pommipanija jäetud kirju, sihtmärke ja sündmuskohal tehtud fotosid. Võttes arvesse kõiki asjaolusid, genereeris ta üllatavalt täpse profiili, laskudes isegi sellistesse peensustesse, et kirjeldas ülikonda, mida kurjategija tõenäoliselt kannab. Profiilist saadud uue info põhjal vahistas politsei Georg Metesky, kes tunnistas ülekuulamisele oma teod kohe üles.

Dr. Brussel oli oma meditsiinilise karjääri jooksul puutunud kokku paljude erinevate psüühikahäiretega inimestega. Pommipanija leidmiseks pidi ta lähenema probleemile teisest küljest – kui tavaliselt tuli tema juurde patsient, kes rääkis talle probleemist, siis nüüd oli tema ees kõigepealt probleem ja seejärel tuli leida probleemi põhjustanud vaimse häirega inimene. Selleks, kasutas ta meditsiinilise diagnoosimise protsessi. Doktor hindas sündmuskohalt leitud tõendeid ja oletas, mis haigusega võis tegu olla. Seejärel võrdles oma patsiente, kellel oli olnud sama haigus ja olles veendunud, et teatud vaimsed haigused väljenduvad ka inimese füüsilises väljanägemises, tegi profiilis olevad järeldused. (Turvey 2006:13-14; The FBI: A Centennial History, 1908-2008. 2008:73)

Eksisteerib ka teine teooria, mille kohaselt J. A. Brusseli koostatud profiilist pommimehe tabamisel abi ei olnudki – kurjategija saadi kätte, kui uuriti oma tööga rahulolematute töötajate toimikuid. Profiili osalist tõele vastavust põhjendavad kriitikud sellega, et J. A.

Brusseli koostatud profiil avaldati uurimise ajal ajalehes *The New York Times* ning seda lugedes muutis G. Metesky oma käitumist vastavalt ajalehes avaldatule. (Snook *et al* 2008) Seega puudub tõsikindel veendumus profileerimise kasu kohta pommipanija juhtumi lahendamisel.

1960ndatel aastatel oli kurjategija tabamine profileerimise abil harukordne ja väga erandlik uurimisvahend korraüksuste arsenalis. Profileerimises puudus süsteemsus ja selleks spetsiaalselt koolitatud inimesed. Aastal 1972 loodi FBI akadeemia juurde Käitumisteaduste Osakond (*Behavioral Science Unit*), mille ülesandeks oli uurida sarimõrvarite ja sarivägistajate käitumuslikke sarnasusi. Intervjueeriti vangistatud sarimõrvareid, et aru saada nende *modus operandi*, tapmise põhjustest (motivatsioonist) ja minevikust. Areng oli kiire ja juba 1980ndatel aastatel oli profileerimine USA-s arvestatav vahend kurjategijate tabamisel, samuti tegeleti seaduserikkujate erinevate isikuliste omaduste teadusliku uurimisega. Profileerimise ajaloos on tähtis verstapost aasta 1984, mil FBI juurde loodi Vägivaldsete Kuritegude Rahvuslik Uurimiskeskus (*National Center for the Analysis of Violent Crime*). Selle uurimiskeskuse ülesanne oli pakkuda profileerimisteenust ka tavapolitseile, et seeläbi suurendada kuritegude avastamist. Tänapäeval koosneb Vägivaldsete Kuritegude Rahvuslik Uurimiskeskus mitmest profileerimismeeskonnast ja Vägivaldsete Kurjategijate Tabamise Programmist (*Violent Criminal Apprehension Program*). Uurimiskeskus pakub korraüksustele mitmesuguseid teenuseid ning teostab uuringuid erinevate kuriteoliikide osas alates lastepilastajatest kuni koolitulistajateni. (The FBI: A Centennial History, 1908-2008. 2008:73, Saar 2007:213, Critical...16.02.2012)

Tänaseks on FBI Käitumisteaduste Osakonnast kujunenud maailmas tunnustatud profileerimiskeskus. Profileerimise protseduurid, mis on kasutusel sellistes riikides nagu Kanada, Ühendkuningriigid ja Holland, pärinevad valdavalt osas Ameerikast. (Saar 2007: 213 -214)

Käitumisteaduste Osakonnas töötavad kogemustega eriagendid ja politseiveteranid, kes omavad teaduskraadi käitumisteadustes, näiteks psühholoogias, kriminoloogias, sotsioloogias või kriisiolukordade lahendamises. Lisaks neile töötavad selles osakonnas veel kriminoloogid, kliinilised psühholoogid ja erinevate spetsialiteetidega analüütikud. (Behavioral...10.01.2012)

FBI-is välja töötatud profileerimismeetodite praktilist kasu politseitöös näitab ka Käitumisteaduste Osakonna poolne abistamine profileerimisel. Kui aastatel 1971-1981

osutati abi 192 korral, siis mõned aastad hiljem tehti seda juba 600 korda aastas. 1996. aastal läbiviidud uuringust selgub, et vastav arv oli kerkinud juba üle 1000 korra aasta kohta. Ühendkuningriigis osutasid 29 sealset profileerijat 1981. ja 1994. aasta vahel menetlejatele abi 242 korral. Profileerijate poole pöördumiste arv Ühendkuningriigis näitas vaadeldaval perioodil ühtlast kasvu. (Snook *et al* 2008)

Tänapäeval tuntud ja kõige laialdasemalt kasutusel oleva profileerimise alguseks võib lugeda FBI vastavat osakonda, kus hakati tegelema põhjaliku uurimistööga ja püüti kurjategijaid erinevate tunnuste alusel klassifitseerida. FBI väljatöötatud põhimõtted võeti omaks ka paljudes teistes riikides. Hetkel Ühendkuningriigis toimivat profileerimissüsteemi võib kirjeldada kui käitumisalast nõuandmist menetluses või käitumuslikku juhtumianalüüsi (*behavioural investigative advice*). Profileerijad teevad tihedat koostööd uurijatega ja kasutavad lisaks traditsioonilisele FBI poolt välja töötatud lähenemisele ka kliinilist ja statistilist lähenemist. Sarnast süsteemi kasutatakse Saksamaal, Kanadas, Hollandis ja Singapuris (Gogan 2007). Kuna Saksamaa õigussüsteem on Eesti omale sarnane, siis sealset profileerimissüsteemi kirjeldab autor täpsemalt peatükis 1.3.2. Teaduslikke allikaid, milles oleks juttu Eestis kasutatavast profileerimisest, autor ei leidnud. Saar oma raamatus „Kriminaalpsühholoogia“ (2007:224) on väitnud järgmist: „Eestis ei ole teadaolevalt kriminaalprofileerimist kuritegude uurimisel siiani kasutatud“.

1.3 Profileerimisprotsess ja tulemi kasutatavus

Kriminaalprofileerimise kasulikkuse hindamisel menetluses on tähtis meeles pidada, et **pärast seda** ei tähenda tingimata **selle pärast**. See tähendab, et paljud sündmused juhtuvad järgemööda, mis aga ei tähenda, et nad oleksid omavahel põhjuslikus seoses. Mõnedel juhtudel tundub, et profileerija kaasamine menetlusse on positiivse lahendini jõudmise peamine põhjus vaid seetõttu, et profileerija kaasamine toimus enne lahendini jõudmist. Reaalsele panusele tihtipeale tähelepanu ei pöörata, vaid keskendutakse faktile, et profileerija osales ja kurjategija tabati. Toetudes eelmainitud asjaolule, muutub käesoleva lõputöö autori arvates oluliseks menetlusjärgne arutelu teemadel, kui palju ja mil määral profileerimist täpselt kasutati ja mis oli kasu. Menetlust juhtivad ametnikud peaksid kriitiliselt suhtuma profileerimise tulemusena saadud tõenditesse – neid ei saa arvestada eraldi ja puhta kullana, vaid koos teiste tõenditega. Inimesed kalduvad oma loomult ebausule ja kui nähakse, et ühel korral mingi meetod töötab, kasutatakse seda järgmine kord julgemalt ja usaldatakse tulemusi rohkem. Profileerimine ei tohiks otsida tõendeid vaid olemasolevate versioonide kindlustamiseks või tõestamiseks. Samas ei tohiks ignoreerida ka neid tõendeid, mis võivad ümber lükata kriminaalmenetluses püstitatud versiooni. (Snook *et al* 2008)

Lõputöö autori arvates tuleks selliselt toimida kõigi menetluses kasutatavate teabehankimismeetoditega, mitte ainult profileerimisega seonduvaga. Vastutus profileerimise teel saadud informatsiooni kasutamise ulatuse üle lasub menetlejal või menetlust juhtival ametnikul. Profileerija teeb omapoolsed põhjendatud ettepanekud ja ülejäänud töö jääb teistele menetlusega seotud isikutele. Kui menetlejal tekivad profiiliga seotud küsimused, peaks ta arusaamatuste vältimiseks pöörduma kindlasti profiili koostaja poole. Profileerimise kasutamist kriminaalmenetluses peaks kaaluma iga kord ka lähtuvalt toime pandud kuriteo liigist. Saar (2007:214, ref Holmes and Holmes 1996) toob välja kuriteoliigid, mis ei ole sobivad edukaks profileerimiseks (tšekipettused, pangaröövid ja inimröövid) ning väidab, et üksikut mõrvajuhtumit, eriti kui selle toimepanek on spontaanne, on palju raskem interpreteerida kui kuritegude seeriat, milles avalduvad sarnased asjaolud või tegevuspaigad.

Kuritegude seeria puhul avalduvad teo toimepanijale omased isikulised iseärasused järjepidevalt, neid on kergem leida ning hiljem ühele (või mitmele) toimepanija(te)le omistada.

Kriminaalprofileerimine on eriti tulemuslik juhul, kui tegemist on kurjategijaga, keda on varem kriminaalkorras karistatud. Suurt väärtust omab teadmine, et kurjategijad kasutavad edasiste kuritegude toimepanemisel samu tehnikaid ning valivad ohvreid sarnaste kriteeriumide järgi. Kui eeldada, et kurjategijad muudavad oma käekirja pidevalt ja valivad ohvreid suvaliselt, on profileerimisest saadav kasu väga piiratud. Kindlate väljakujunenud tunnuste alusel profileerimist kritiseeritakse seetõttu, et jäädakse liigselt kinni kurjategijatüüpidesse ega arvestata piisavalt sellega, et konkreetsest olukorrast olenevalt võivad need muutuda. (Farrington ja Lambert 2007)

Eelnevat väidet tõestab ka Doani ja Snooki (2008) artikli kokkuvõttes olev järeldus: „Profileerijad, eriti need, kes kasutavad oma töös erinevatel kurjategijatüüpidel põhinevat lähenemist, eeldavad, et kuritegusid on võimalik jagada selgelt eristuvatesse gruppidesse. Kurjategijad, kes panevad toime sarnaseid kuritegusid, omavad sarnaseid isikulisi karakteristikuid (kui seda mõtet veel edasi arendada, siis kurjategijad, kes panevad toime erinevaid kuritegusid, omavad erinevaid isikulisi karakteristikuid). Läbiviidud uuringud ei leidnud tugevat epiirilist toetust kummalegi eeldusele.“

Täpset nimekirja kuritegudest, mille lahendamisel saab kriminaalprofileerimist kasutada ja mille lahendamisel mitte, on peaaegu võimatu koostada. Tähelepanu peab pöörama teo sisule. Kui tegemist on üksiku autoärandamisega ja sündmuskohale mingeid jälgi kurjategijast ei jää, on profileerimine keeruline. Kui aga on tegemist mitmetesse autodesse sisse surdmistega ühes konkreetses piirkonnas mingi aja vältel, võib profileerimisest juba rohkem abi olla. Autori arvates tõuseb suurim tulu profileerimisest selliste kuritegude lahendamisel, mille toimepanemisel on kurjategija muutnud sündmuskohta nii, et on võimalik teha järeldusi tema iskuomaduste kohta.

1.3.1 Varem läbi viidud uuringud profileerimise täpsuse kohta

Kriminaalprofileerimise tulemi kasu kriminaalmenetluses on raske objektiivselt hinnata, kuna detailse isikukirjelduse koostamine (nagu seda tegi dr James A. Brussel hullu pommipanija Metesky kohta) on pigem erand kui reegel. Enamasti on kasu üldisem ja aitab uurimist suunata. Teadusliku uuringu raames on tehtud mitmeid katseid numbriliselt hinnata ja võrrelda erineva taustaga inimeste poolt genereeritud profile. Richard N. Kocsis (filosoofiadoktor ja paljude profileerimisteemaliste raamatute ja artiklite autor) viis aastatel 2000, 2002 ja 2004 läbi kolm selleteemalist uuringut. Lähemalt on uuringutest juttu artiklis

„*Psychological Profiling of Serial Arson Offenses on Assessment of Skills and Accuracy*” (2004). Esimeses uuringus, mis viidi läbi aastal 2000, anti uuritavatele ülesandeks neile võimaldatud andmete põhjal koostada kuriteo toimepannud isiku võimalikult täpne profiil. Kuritegu, mille andmed uuritavatele gruppidele esitati, oli reaalselt aset leidnud mõrvajuhtum, mis nüüdseks oli juba lahenduse leidnud. Valikvastustega küsimustikkude täitmise põhjal hinnati profiili täpsust. Uuringust võtsid osa kogenud politseiametnikud, psühholoogid, esimesel kursusel reaalteadusi õppivad tudengid (*science students*), “selgeltnägijad”, professionaalsed profileerijad ja kontrollgrupina tavalised inimesed, kellele ei antud mingeid andmeid mõrvajuhtumist, millele küsimustik oli üles ehitatud. Parima tulemuse said professionaalsed profileerijad. Üllatuse valmistas aga kogenud politseiametnikest koosneva grupi keskine tulemus. Lõplik pingerida oli järgmine:

1. professionaalsed profileerijad
2. psühholoogid
3. reaalteadusi õppivad tudengid
4. politseiametnikud
5. “selgeltnägijad”
6. kontrollgrupp

Laiem järeldus, mille saab läbi viidud uuringu põhjal teha, on järgmine: täpse profiili koostamiseks on tähtsaimad oskused inimkäitumise mõistmine või loogiline arutlemine. Need oskused on psühholoogidel ja reaalteadusi õppivatel tudengitel olemas ja hästi arenenud, kuid uurimisalane kogemus on pigem teisejärguline. Kontrollgrupi ja “selgeltnägijate” grupi tulemusest võib järeldada, et intuitsioonist on vähe abi täpse profiili koostamisel.

2002. aastal läbiviidud sarnases uuringus kasutati seda sama mõrvajuhtumit ja täpselt samu küsimustikke, kuid uuringu eesmärgiks oli seekord detailselt uurida menetlusalase kogemuse tähtsust kurjategija profileerimisel. Uuritavad grupid koosnesid ainult politseiametnikest: kogenud uurijad, mõrvagrupi uurijad ning praktikal olevad uurijad ja kadetid, kes esindasid seda osa politseinikest, kellel puudub pikaajaline politseitöökogemus. Lisaks politseinikest koosnevatele gruppidele osales uuringus ka reaalteadusi õppivatest tudengitest koosnev grupp ja ka kontrollgrupp, kellel puudusid erialased teadmised. Nemad pakkusid vastuseid ilma juhtumit puudutava infota. Tulemus oli laias laastus sama, mis 2000. aastal läbiviidud uuringus. Üldine järeldus oli, et mida rohkem kogenumad on

politseinikud, seda ebatäpsem on nende koostatud profiil. Täpseima profiili koostasid reaalteadustudengid, kellele järgnes politseikadettidest koosnev grupp. Politseitöölalane kogemus ei olnud vajalik täpse profiili koostamiseks, küll aga osutusid vajalikuks oskused, mis olid seotud loogilise ja objektiivse analüüsiga. Uuringu autor Ricard N. Kocsis rõhutab, et profiili koostamise täpsust erinevate kuriteoliikide suhtes ei saa hinnata ainult selle uuringu põhjal, vaid on vaja läbi viia veel empiirilisi uuringuid.

2004. aastal läbiviidud uuring keskendus süütamisi uurivatele ametnikele. Uuringust võtsid osa erinevad grupid, kuhu kuulusid profileerijad, tulekahju-uurijad, politseiuurijad, kellel oli eelnevaid kogemusi tulekahjude uurimisega, reaalteadusi õppivad tudengid ja kontrollgrupp. Täpsed tulemused on ära toodud artiklis olevas tabelis, millest nähtub, et täpseima profiili koostasid professionaalsed profileerijad. Pingerida oli järgnev:

1. profileerijad
2. reaalteaduste tudengid
3. tulekahjude uurijad
4. kontrollgrupp
5. politseinikud

Kõigi kolme uuringu põhjal võib teha järelduse, et profileerimisharjutusega, mis põhineb realselt aset leidnud ja lahendini jõudnud kuriteol, saavad kõige paremini hakkama professionaalsed profileerijad. Politseinikest koosnevate gruppide allajäämine reaalteadustudengitele ning politseikadettide parem tulemus võrreldes kogenud uurijatega on üllatav. Reaalteadustudengite hea tulemus toob välja loogilise ja objektiivse arutlemis- ja mõtlemisoskuse olulisuse profileerimisega tegelevate inimeste seas. Loogilist ja objektiivset arutlemisoskust selles uuringus küll eraldi ei hinnatud, kuid reaalteadustudengid valiti osalema just selle põhjendusega, et neil on antud oskused kõige tõenäolisemalt olemas.

1.3.2 Erinevad profileerimismeetodid ja -tehnikad

Väga lihtsalt ja lühidalt saab kirjeldada kriminaalprofileerimist kolmeastmelise protsessina, mis sisaldab politseinike poolt kuriteopaigas andmete kogumist, nende andmete edastamist profileerijatele ning profileerijate poolt nende andmete põhjal isiksuseprofiili koostamist (Snook *et al* 2008). Antud kirjeldus käib pigem FBI poolt loodud profileerimissüsteemi

kohta, mida võib nimetada kuritegude kriminaaluurimissuunaks (*the criminal investigative approach*). Seda selgitab lähemalt käesolev peatükk.

Saksamaal defineeritakse kriminaalprofileerimist kui käitumuslikku juhtumianalüüsi. Antud meetod on seal kõrgelt hinnatud ning seda kasutatakse edukalt. Saksamaal kasutusel oleva profileerimise nurgakivideks peetakse empiirilisel teel kogutud andmeid, kogu informatsiooni juhtumi kohta ja olulise informatsiooni eristamist juhtumipõhistest andmetest. Rahvusvahelised kontaktid ja tegevused näitavad, et sakslaste hoiak profileerimise suhtes on kooskõlas Inglismaa ja Põhja-Ameerika kolleegide omaga.

Peale selle, et juhtumianalüüsile eelnevad tavalised ettevalmistused – uurimisagentuuripoolne nõue teostatavuse hindamiseks, kuriteopaigast andmete kogumine, andmete struktureerimine ja hindamine, asjasse puutuvate kuriteopaikade ülevaatamine, intervjuud kohtuekspertidega – pööratakse suurt tähelepanu ka vajalike tingimuste tagamiseks fookuseeritud, pingelise ja järjepideva töö tegemisel. Kuna uurimises sisalduvat analüütilist protsessi võib käsitleda kui keerulist ja vigadele kalduvat, ei viida Saksamaal juhtumianalüüsi kunagi läbi individuaalselt, vaid alati meeskonnaga. Usutakse kindlalt, et meeskonnatöö parandab kognitiivset potentsiaali ja ennetab võimalikke haloefekte ning eelarvamustel põhinevat järelduste tegemist. Reeglina sisaldab juhtumianalüüsi protsess järgnevaid etappe:

- **kuriteo rekonstrueerimine:** analüüsitakse kuriteo toimumist ja kuriteo asukoha erinevaid aspekte;
- **kurjategija käitumise karakteristikute hindamine:** kurjategija käitumise kirjeldamine rekonstrueeritu põhjal, kurjategijale mitteloomupärase käitumisaspektide hindamine;
- **kurjategija tegude iseloomustamine:** struktureerituse tase, kurjategija käitumise efektiivsus sõltuvalt eesmärgist;
- **motiivi hindamine:** esialgse hüpoteetilise motiivi hindamine võrreldes tapmise tegeliku hüpoteetilise motiiviga;
- **uuritava kuriteo iseloomustamine:** spontaanne või planeeritud kuritegu;
- **kurjategija profileerimine:** kõik, mis on seotud kurjategija vanusega, võimalike eelnevate süüdimõistmistega ja geograafilise käitumisega;
- **juhtlõngade ülevaatamine:** edasise uurimise tarbeks.

Tulemused dokumenteeritakse kirjalikes raportites, esitatakse ja arutatakse läbi koos uurimist teostavate ametnikega Põhirõhk asetub küsimusele, kuidas juhtumianalüüsi tulemusi integreerida käimasolevatesse uurimistegevustesse. Kui juhtum on lahendatud, hinnatakse juhtumianalüüsi osalust. Hindamise tulemusi arutatakse detailselt Saksa juhtumianalüüsijate (profileerijate) seas. Sel viisil on võimalik jätkuvalt hinnata meetodite usaldusväärsust, et kindlaks teha puudused ja arendada täiendavaid strateegiaid.

Juhtumianalüüsijate ühendused on koostanud kvaliteedistandardid, mis on Saksa politseile kohustuslikud. Vastavaid oskusi õpetatakse regulaarselt ning taustteadmisi hangitakse riiklikult standardiseeritud koolitusprogrammide raames.

Saksamaal ollakse arvamisel, et vastupidiselt üldlevinud uskumusele ei ole kurjategija isiksuse profiil see, mis on juhtumianalüüsijate ja nende klientide suurimaks huviks. Selleks on hoopis võimalus täiustada politseilisi tegevusi juhtumist sügavama arusaamise kaudu. Põhjalikud kriminoloogilised teadmised on selles kontekstis olulise tähtsusega. Juhtumianalüüsijad peavad olema tuttavad vastavate kriminoloogiliste andmetega ning neil on kohustus need andmed uurijatele kättesaadavaks teha sellisel viisil, mis võimaldab neil uurida kõige lubavamaid suundi. Näiteks tüpologia mängib selles kontekstis väikest rolli. Selliseid aspekte nagu kuriteo organiseerituse tase, võib tüpoloogiast lähtudes käsitleda karmis heuristilises raamistikus. Juhtumianalüüsijad on teadlikud tüpoloogiate kalduvusest vigadele ning nad teavad, et enamik tüpoloogiaid arendati välja mitte juhtumianalüüsi eesmärkidel ega tundmatute kurjategijate hindamise eesmärgil, vaid kliinilistel eesmärkidel. (Dern *et al* 2009)

FBI Vägivaldsete Kuritegude Rahvusliku Uurimiskeskuse poolt avaldatud väljaande „*Criminal Investigative Analysis; Sexual Homicide*“ esimeses peatükis tuuakse välja profileerimisprotsessi kirjeldus, mida kasutatakse vägivallaga toimepandud kuritegude uurimisel. See koosneb seitsmest astmest:

1. hinnang kuriteole;
2. põhjalik hinnang sündmuskohale;
3. põhjalik ohvrianalüüs;
4. esmaste politseiraportite hindamine;
5. kui kuritegu on lõppenud surmaga, siis kohtuarstliku ekspertiisiakti analüüs;
6. profiili koostamine kurjategija karakteristikute alusel;
7. profiilipõhiste uurimisalaste ettepanekute tegemine.

FBI-s kasutatava profileerimise protsess on sarnane protsessile, mida kasutatakse meditsiinis diagnooside panemisel ja raviplaanide koostamisel. Esmalt kogutakse info ja antakse sellele hinnang, seejärel kuritegu rekonstrueeritakse, püstitatakse hüpoteesid, koostatakse profiil ning testitakse seda. Tulemused pannakse kirja raportitesse. Erinevalt meditsiinist on korrakaitseliste tegevuste esmaseks eesmärgiks vägivaldse kurjategija võimalikult kiire tabamine, mitte tema tegevuse mõistmine, mis on teisejärguline, kuid siisiki vajalik, kuna võib aidata tulevikus paremini kurjategijaid tabada. Profileerimine on FBI endise eriaugendi ja programmijuhi John E. Douglase ning endise eriaugendi ja üksusejuhi Alan E. Burgessi arvamuse kohaselt õiguskaitseorganites kasutuses olev vahend kurjategijate tabamiseks, mida tuleks kasutada kombineeritult teiste tehnikatega. Profileerimine aitab kahtluseluste ringi vähendada ja suunata menetlust, mitte identifitseerida konkreetse teo toimepanijat. Läbi eriliste isikutunnuste kirjeldamise, aitab profileerimine tuvastada tõenäolist kurjategijat. (National...1990)

Saksamaal ja USA-s kasutatava profileerimise suurim vahe autori arvates, on profiili koostamisega seotud inimeste suurem hulk Saksamaal (erinevad eksperdid) ning sellest tulenevalt meeskonnatöö rõhutamine, menetluse lõpus oma töö ülevaatamine ja menetluses profileerimisest saadava kasu hindamine. Pärast menetluse lõppu profiili läbiarutamine ja järelduste tegemine, mis läks hästi ja mis halvasti, on ülimalt oluline. Kogemustest õpitakse ja sellist teguviisi järgides korratakse vigu vähem ning õiged järeldused, mis profiilide koostamisel igakord välja paistavad, kinnistuvad. Samuti aitavad sellised arutelud uutel meeskonnaliikmetel profileerimise olemust paremini mõista ning teiste kogemustest õppida. Saksamaal on profiili koostamine meeskonnatöö ja lisaks kokkutöötanud tiimidele kasutatakse ka erinevate kohtuekspertide abi erinevate asjaolude täpsemaks selgitamiseks. Nii Saksamaa kui USA profileerijad rõhutavad, et tegemist on abivahendiga politseitöös. Ühe inimese täpsusega profiilide koostamine on ülimalt ebatõenäoline või isegi võimatu.

„Ma proovin uuritava juhtumiga toimida nii, et arvestan kõiki tõendeid, mis mul olemas on ... ja seejärel püüan kurjategijaga nii vaimselt kui emotsionaalselt samastuda. Proovin mõelda nii, nagu tema mõtleb. Ma pole kindel, kuidas see täpselt toimub. Samamoodi ei tea ka kirjanikud nagu Tom Harris, kellega ma olen aastaid konsulteerinud, kuidas nende tegelaskujud ellu ärkavad. Kui seal peaks olema midagi üleloomulikku, ei üllataks see mind.“

John Douglas (Douglas, Olshaker, 1995:147).

J. Douglas oli üks esimesi FBI profileerijaid, kes intervjueris paljusid sarikuritegude toimepanijaid (John Wayne Gacy, Ted Bundy, Jeffrey Dahmer), et neid paremini mõista. Kogutud teave aitas neil koostada profiile teiste kurjategijate kohta (The FBI: A Centennial History, 1908-2008. 2008:73). J. Douglas on paljude profileerimisteemaliste raamatute autor ning on andnud ainet kuulsate filmide (näiteks „Red Dragon“) tegelaskujude loomiseks. Tsitaadis väljendatud lähenemine profileerimisele pole tänapäevases plaanis küll teaduslikult tõestatav, kuid sellegipoolest oli ta üks esimesi teerajajaid kliinilise suuna loomisel.

Laias laastus saab kriminaalprofileerimise jagada erinevatest lähenemisviisidest lähtudes kaheks: statistiline ja kliiniline suund. Statistilise suuna pooldajad analüüsivad eelnevalt sarnaseid kuritegusid toimepannud isikuid ja nende käitumist sündmuskohal ning võtavad oma järelduste tegemisel aluseks just sealt saadud info. Kliinilise lähenemisega profileerijad on läbinud eelnevalt vastavad treeningud, omavad erialaseid teadmisi ning kogemust ja/või toetuvad kurjategijate karakteristikute kohta ennustuste tegemisel oma intuitsioonile. Need kaks lähenemist on küll erinevad, kuid ei välista teineteist (Snook *et al* 2008).

Alison, Goodwill, Almond, Heuvel ja Winter (2010) jagavad profileerimise oma artiklis lähenemisviisidest lähtudes kolmeks. Lisaks eelpool mainitud statistilisele ja kliinilisele suunale toovad nad eraldi välja FBI Käitumisteaduste Osakonna poolt 1970ndatel arendatud süsteemi, mida nimetavad kuritegude kriminaaluurimissuunaks.

Statistilist ja kliinilist lähenemist võib nimetada ka induktiivseks ja deduktiivseks lähenemiseks. Eespool mainitud Snooki *et al* (2008) kirjeldus on mõnevõrra lihtsustatud, Turvey (2006:21-34) annab aga järgmise seletuse: induktiivne lähenemine seisneb üldisest spetsiifiliseks minemises. Informatsiooni saadakse erinevatest andmebaasidest ja kasutatakse statistilist meetodit käitumismustrite välja joonistamiseks, et üldistades jõuda tulemuseni. Deduktiivne meetod seisneb spetsiifilisest üldisele minekus. Järelduste tegemiseks põhiline informatsioon saadakse kriminalistilistest tõenditest ning keskendutakse ainult uuritavale juhtumile. Profiil koostatakse juhtumipõhiselt.

Kocsis (2007:136) poolt toimetatud raamatu „*Criminal Profiling International Theory, Research, and Practice*“ seitsmenda peatüki sissejuhatuses on väide, et kurjategijate profileerimisel kasutatakse kõige enam kliinilist lähenemist, eriti kui on tegemist tõsiste sarikuritegudega nagu mõrvad ja vägistamised. Tavaliselt toimib see nii, et uurimisse kaasatakse sõltumatu psühholoog ja talle esitatakse kõik juhtumit puudutavad tõendid. Psühholoog annab seejärel omapoolse ekspertarvamuse, mis põhineb kliinilise töö kogemustel ja vastavatel oskustel kuriteo toimepannud isiku käitumuslikkude ja isikuliste

karakteristikute kohta. Eesmärk on kirjeldada kurjategija psühholoogilist allkirja (emotsioone, tujusid, motive, ihasid ja kinnisideid). Kliinilise või statistilise suuna valimisel peab silmas pidama uuritava(id)t kuritegu(sid). Statistiline suund annab paremaid tulemusi, kui tegemist on kuritegude seeriaga (näiteks murdvargused) ja uuring on keskendunud mingile väiksemale piirkonnale (linn, maakond) ning uuritavate kuritegude raskusaste on madalam (erinevad vargused, kergemad vägivallaga toimepandud kuriteod). Profiili koostamisel lähtutakse oletusest, et tegemist on ühe isiku või isikute grupiga, kes sarnaseid kuritegusid antud piirkonnas toime paneb ja statistilist lähenemist kasutades proovitakse ära arvata järgmise kuriteo toimepanemise asukoht (röövimisel näiteks tänavat või parki) ning tehakse oletusi kurjategijate kohta (varem karistatud, sugu, vanus jne). (Farrington ja Lambert 2007)

Kuriteo lahtimõtestamine ja selle mõistmine on vajalik oskus, mis peaks olema kõigil ametnikel, kes tegelevad uurimisega. Profileerija töö hõlbustamiseks on välja töötatud seitse üldist küsimust, millele vastuste leidmine on eduka profileerimise aluseks.

- Milles kuritegu seisneb, mis on juhtunud?
- Millal kuritegu on toime pandud?
- Kus on kuritegu toime pandud?
- Kuidas (*modus operandi* väljaselgitamine)?
- Miks (motiiv)?
- Kas on tegemist lavastusega?
- Kes on ohver (viktimoloogia)?

Eelnevad küsimused on universaalsed ja vastused vajalikud põhjalikuks kuriteoanalüüsiks olenemata kuriteo tüübist. Antud küsimusi saab rakendada ka juhul, kui profileerimise teel püütakse lahendada kuritegusid, mis on sooritatud füüsilise maailma pikendusena arvuteid ja erinevaid arvutivõrke, sealhulgas ka Interneti kasutades. Arvutite abil toime pandud kuritegude uurimine on mõnevõrra erinev traditsioonilisest kuritegevusest, näiteks sündmuskoha mõistes, sest kui tapmise puhul on olemas konkreetne sündmuskoht, kust on võimalik koguda füüsilisi tõendeid, siis arvutite abil sooritatud kuritegude puhul füüsilise sündmuskoha leidmine on raske. Arvutikuritegevuse vastu võitlemisel jääb allikaks olnud masina ja sissetungija kasutajakonto väljauurimisest väheseks, on vaja ka inimest, kes on selle teo taga. Küberkuritegusid sooritavad **inimesed**, kasutades vahendina arvuteid ja erinevaid võrke, kuid kuna inimesed omavad kõik vähemal või suuremal määral

tuvastatavaid isikulisi iseärasusi, on võimalik profileerimist kasutada ka küberkuritegude lahendamisel. (Donato 2009)

Roger (2003) on arvamisel, et arvutikuritegevuse uurimisel saab profileerimist kasutada sama edukalt, kui seda on seni kasutatud erinevate mitte arvutite abil toime pandud kuritegude uurimisel.

Lõputöö autor on arvamisel, et väga raske on öelda, milline suund töötab paremini, milline halvemini, lähtuda tuleb konkreetsest teost ja valida kõige sobivam lähenemine. Võib leida ka konkreetseid väiteid, et näiteks statistiliste andmete põhjal teostatav profileerimine annab paremaid tulemusi kui kliinilist lähenemist kasutav profileerija (Farrington ja Lambert 2007). Siin tuleb meeles pidada ikkagi kuritegude erinevust ning uurimisega tegelevate inimeste erinevat taset ja isikuomadusi.

1.3.3 Kriminaalprofileerimise tulemi kasutamine erinevate riikide kohtutes

Õiguse mõistmine on keeruline ja mitmetahuline protsess, mille tulemusena selgitatakse välja inimese süü või süütus. Erinevate õiguskaitseorganite ülesanne selles protsessis on koguda piisaval hulgal kvaliteetseid tõendeid ja pidada kinni kahtlusalune(sed), et kohus saaks otsustada isiku(te) süü küsimuse. Erinevad uurimisasutused kasutavad erinevaid tehnikaid ja taktikaid kahtlustatava leidmiseks. Üheks neist on kriminaalprofileerimine. Profileerimisest on käesolevas lõputöös olnud juttu peamiselt eeluurimise kontekstis, järgnevalt toob autor välja mõned näited, kuidas on kasutatud seda erinevate riikide kohtutes.

Ameerika Ühendriikides on kriminaalprofileerimise tehnikaid kasutatud kriminaalmenetluse raames peamiselt osariikide kohtutes. Kasutamise all mõeldakse eksperdi (profileerija) antud tunnistust, mis puudutab kuritegeliku käitumise loogilisust, tõendite iseloomustamist, kuriteole hinnangu andmist, olulise elemendi väljaselgitamist mõrvade uurimisel (näide: mõrv pandi toime seksuaalse rahulduse saamise eesmärgil), unikaalsuse analüüsi, ohtlikkuse hindamist, seoste analüüsi ja läbiotsimisloa väljastamist. Loetelus toodud profileerija erinevad tunnistuse liigid on Ameerika kohtute poolt enamasti kvalifitseeritud kui vastuvõetamatud (*inadmissible*) ja nende kasutamine tõendina on pigem erand kui reegel. Seda fakti on rõhutatud ka Ühendkuningriigi apellatsioonikohus (*UK Court of Appeal*) 2000. aasta detsembris: „Meile teadaolevalt on seitsmeteistkümmel korral Ameerika Ühendriikide kriminaalasjadega tegelevad kohtunikud lubanud kasutada

psühholoogilist profileerimist asitõendina kohtus ja igal korral on apellatsiooni esitamisel otsus tühistatud“. Peamiseks põhjuseks, miks kohtutes ei arvestata profileerijate kui ekspertide tunnistusi, on nende töömeetodid. Profileerijad võtavad arvesse kõik tõendeid, mis on kuriteo uurimisel ilmsiks tulnud. Nad kasutavad profiili genereerimisel võrdlust uuritava kuriteo ja minevikus toimunud sarnaste kuritegude vahel – kirjeldatakse isikutüüpi, kes tõenäoliselt võis selle teo toime panna ja kuna asi on juba kohtusse jõudnud, siis langeb kirjeldus suurel osal kokku süüdistava kirjeldusega. Taoline teguviis aga pole alati 100% õige ja on vigadele kalduv. Ameerika Ühendriikide kohtusüsteemi alustalaks on pretsedendi õigus ja vandekohtunikest koosnev kogu, kes langetab otsuse. Profileerija tunnistus võib vandekohtunikke ebaõiglaselt mõjutada, mistõttu kannatavad süüdistatava huvid. Kriminaalprofileerijate tunnistust võetakse sageli ebausaldusväärseks, kuna kohtus loetakse usaldusväärseks ekspertide tunnistusi, mis järgivad põhmõtet *sine qua non* (ilma milleta ei). (Mayer 2007:213-214)

Kanadas on profileerimise teel saadud tõendite kohtus kasutavusega seotud probleemid suures osas samad, mis Ameerika Ühendriikides. Kanada Ülemkohtus (*The Supreme Court of Canada*) on arutlusel olnud kriminaalasi, milles pedofiilias süüdistatava mehe kaitsja tahtis kohtusse tunnistajaks psühholoogi, kelle tunnistuse sisuks oleks olnud pedofiili karakteristikute kirjeldus ja kuna süüdistatav nendele karakteristikutele ei vasta, ei saa ta olla süüdi. Kanada Ülemkohtu arvamuse kohaselt ei ole pedofiili või psühhopaadi profiil sellises ulatuses standardiseeritud, mille alusel lubataks välistada kahtlusaluseid.

Aastal 2000 jõudis Kanada Ülemkohtusse sarnane profileerimisega seotud kriminaalasi ning seekord, lisaks eelnevalt mainitud standardiseerimisevajadusele, tõi kohus välja, et on vajalik tagada, et uut isikutüüpi ei mõeldaks välja ainult selle konkreetse kriminaalasi pärast (Mayer 2007:230-232)

Enamus Inglismaal kriminaalprofileerimisega tegelevaid inimesi on ametilt psühhiaatrid või psühholoogid ja vaatamata sellele, et neid kaasatakse kohtueelsesesse uurimisse järjest tihedamalt, on nende tunnistuste kasutamisel eelistungitel, istungitel või karistuse määramisel vähe potentsiaali ja võimalust. Inglismaal läbiviidud uuringu kohaselt, mis hõlmas 90 kohtusse jõudnud kriminaalasi, kasutati profileerija abi kuuel juhul ja kahel juhul nendest jõudis profileerija tunnistama ka kohtusse. Profileerijaid ei samastata ekspertidega, kuna ollakse lahkavamusel selles osas, mis on seotud teadusliku tõestamisega ning defineerimisega. Ühendkuningriigi kohtusüsteemis on vähemalt kaks näidet, kus kohtud on algselt arvestanud profileerija tunnistust tõendina ning hiljem, mõlemal juhul, on

profileerija ütlused lubamatuks/vastuvõetamatuks tunnistatud. Erinevad kohtud on põhjendanud oma arvamust järgmiselt:

- seadus ei luba tõenditel põhineda üksens kaldumustel või soodumustel;
- erinevate juhtumite sidumine sarnaste faktide alusel on küsitav lähenemine;
- profileerija ei ole varem kohtus taolisi tunnistusi andnud (ainult see väide üksi ei välista profileerija tunnistuse kasutamist);
- tunnistuses ei olnud viidatud mingitele kriteeriumidele, mille alusel kohus saab kontrollida profileerija järelduste tõelevastavust, akadeemiliselt ei oma meetod piisavalt tõestust;
- profileerimise kasutamine läbiviidavas uurimises on üks asi, aga kohtus kasutamine hoopis teine;
- profileerimine ei oma hetkel sellist akadeemilist staatust, et seda saaks arvestada kohtus eksperdi arvamuseks.

Tulevikus võidakse profileerija ütlusi kohtus tõendina siiski arvestada, kuna on rõhutatud, et profileerimine ei oma hetkel sellist akadeemilist staatust. See aga ei välista, et teatud aja möödudes areneb profileerimine nii palju edasi, et kohtud võrdsustavad profileerija ütlused eksperdi omadega. (Mayer 2007:234-237)

Saksamaa kohtupraktikas on olemas näide, kus profileerija tunnistust arvestati kohtus eksperdi arvamuseks ja kasutati tõendina. Psühholoogia doktorikraadiga endine Austria politseinik dr Thomas Müller, kes on läbinud FBI profileerimiskoolituse, andis tunnistusi ühes vägistamise ja mõrvaga seotud kohtuasjas. Tunnistuse sisu oli järgmine: dr. Müller sidus kahtlustatava poolt eelnevalt toime pandud ja üles tunnistatud kuriteo veel lahendamata kuriteoga, tuues välja ka täpse motiivi. Kaitse proovis eksperdi (profileerija) tunnistust ümber lükata põhjendusega, et eksperdi poolt kasutatud meetodid on küsitava väärtusega ja profileerimine pole teadus, vaid võrreldav parapsühholoogia või astroloogiaga. Kohus ei uurinud, kas eksperdi tunnistus on teaduslikult tõestatud või usaldusväärne, vaid dr. Mülleri kvalifikatsioon ja kogemused olid iseenesest juba piisav tõestus. Saksamaa ülemkohus (*Bundesgerichtshof*) oli kriminaalkohtu otsusega nõus ja tõdes, et mingeid ilmseid vigu selles ei esine. Dr. Müller kutsuti mõni aeg hiljem uuesti kohtusse eksperttunnistajaks teises kriminaalasjas, kuid kohtunik märkis, et profileerija

tunnistus ei aidanud kohtul välja selgitada kahtlusaluse süüd või süütust ning lisas, et tulevikus tema taolisi tunnistusi ei luba.

Saksamaa kohtusüsteemis puudub profileerimise teemal üksmeel. Kaldutakse arvama, et analüüsid, mis on seotud erinevate kuritegude sidumisega (sh profileerimine), võidakse tulevikus kasutada kohtus tõendina. Oluline on märkida, et meetodid, mida profileerijad kohtus arvestatavate tõendite saamiseks kasutavad, peaksid olema teaduslikult tõestatud ja testitud, mitte põhinema ühe inimese arvamusel ja arusaamal. (Mayer 2007:238-239)

Autorile teadaolevalt ei ole Eesti kohtupraktikas profileerija tunnistusi kohtus kasutatud. Profileerija abi kasutamine on eelkõige vajalik selles menetluse staadiumis, mil kahtlusalust pole veel tabatud või siis, kui profileerija aitab tõendada näiteks sarikuritegude puhul *modus operand* ja unikaalset teguviisi ehk aitab tuvastada käekirja ja omistada see kindlale isikule (näiteks juhul, kui kahtlusalune tunnistab ühe kuriteo toimepanemist või on see hästi ära tõendatud, kuid eitab teiste sarnaste kuritegude toimepanemist). Kohtus profileerija tunnistuse kasutamine on ka mujal maailmas erandlik nähtus.

Profileerija kasutamiseks kohtus on vaja määratleda tema menetlusseisund ning samuti piiritleda ütluste sisu. Eestis kohtupraktika puudumisel lahendab autor menetlusseisundi ja ütluste sisulise piiritlemise küsimuse, toetudes seadustele, erialasele kirjandusele ja riigikohtu seisukohtadele.

Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 63 toob ära loendi tõenditest, mille alla käivad ka erinevate isikute ütlused (kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja, asjatundja ja eksperdi ütlused ekspertiisiakti selgitamisel). Sama paragrahvi teine lõige sätestab, et kriminaalmenetluse tõendamiseks võib kasutada ka esimeses lõikes loetlemata tõendeid eeldusel, et need on kogutud seaduslikul teel (Kriminaalmenetluse seadustik 12.02.2003). Riigikohtu otsuses nr 3-1-1-142-05 p 10 on nimetatud neid vabatõenditeks. Profileerijapoolsed ütlused peab seadusest tulenevalt paigutama samuti kas tunnistaja, asjatundja või eksperdi nimetuse alla.

Tunnistaja mõiste alla autor profileerija tunnistust kohtus ei paigutaks, antud väite põhjendab autor järgnevalt:

1. Tunnistaja on isik, kes võib teada tõendamiseseme asjalolusid (KrMS § 66 lg 1). Tõendamiseseme asjaoludesse kuuluvad ka kuriteo toimepannud isikut

iseloomustavad andmed ja muud tema vastustust mõjutavad asjaolud (KrMS § 62 p 4), kuid kuna profileerija ei anna ütlust, vaid seletust (seletus on isiku omapoolne oletus, hinnang, nägemus või arvamus, midagi sellist, mis ulatub oluliselt kaugemale vahetult meelelunditega tajutust), ei loeta seda meie kriminaalmenetluse teoorias ega ka kohtupraktikas tõendiks (Kergandberg ja Sillaots 2006:174).

2. Riigikohtu otsuses nr 3-1-1-142-05 p 14 on kirjutatud, et kriminaalkolleegiumi arvates ei saa kohtuistungil mingi teadusvaldkonna huviorbiiti kuuluva probleemi kohta üldise iseloomuga selgitusi jagavat isikut siiski käsitada tunnistajana KrMS § 66 lg 1 mõttes, sest tal ei ole puutumust kuriteosündmuse ega süüdistatavaga.

Profileerija poolt kohtus antavate ütluste võrdsustamine asjatundja või eksperdi poolsete sesukohtadega eksperdiisiaktis ja nende vajadusel selgitamisel kohtus, on autori arvates õigem. Hüpoteesi arutamiseks ja täpsustamiseks (võrdsustada profileerija ütlused kas eksperdi või asjatundja omadega) toob autor välja järgmised asjaolud/väited:

1. Ekspert on isik, kes kohtuekspertiisi tehes kasutab mitteõiguslikke eriteadmisi, seaduses sätestatud juhul ka õiguslikke eriteadmisi. Ekspertiks võib olla kohtuekspert, riiklikult tunnustatud ekspert või menetleja poolt määratud muu isik (Kohtuekspertiisiseadus § 4). Antud käsitluse järgi saab menetleja liigitada profileerija muu isiku alla, kuna autorile teadaolevalt ei ole Eestis käesoleva töö kontekstis mõeldud kriminaalprofileerijat riiklikult tunnustatud ekspertide nimekirja kantud. Samuti ei tööta ükski kriminaalprofileerija kohtuekspertina, välja arvatud psühholoogid või psühhiaatrid, kuid autor ei oska nende profiilikoostamisoskust kommenteerida.
2. Asjatundja on füüsiline isik, kellel on eriteadmised, mida ta rakendab KrMS sätestatud juhtudel ja korras, kuid keda ei ole kaasatud kriminaalmenetluse ekspertina (KrMS § 109¹ lg 1). Asjatundjat võib üle kuulata muude asjaolude kohta, mille kohta asjatundja oskab anda selgitusi oma eriteadmiste tõttu, kui see on vajalik tõendamiseseme asjaolude paremaks mõistmiseks (KrMS § 109¹ lg 3 p 2). Profileerija selgitused näiteks selle kohta, miks kahtlustatav sarikuritegusid toime pannes tegutses kõigil sündmuskohtadel sarnaselt, nende sarnasuste leidmine ning tähelepanu juhtimine, aitavad tõendamiseseme asjaolusid paremini mõista. Samuti

võib profileerija tunnistus osutada vajalikuks, juhul kui on vaja leida sarnasusi varem toimepandud ja avastatud kuriteo ning uuritava kuriteo toimepanemise viisi vahel. Riigikohus märgib otsuses nr 3-1-1-32-05 p 8 *obiter dictum* korras, et iseenesest ei ole välistatud mingi isiku poolt kuriteo toimepanemise kaudseks tõendiks lugeda selle kuriteo toimepanemise viisi sarnasust isiku poolt varem toimepandud kuriteo toimepanemisviisiga.

3. Ekspertiisi tulemuse juures on oluline selle kontrollitavus. Samade lähteandmetega, samasugust ekspertiisi tegev teine ekspert peab jõudma samade teaduslikult põhjendatud ja tõestatud tulemusteni. Profileerimise vallas on selle saavutamine keeruline, tulenevalt meetodi vähesest teaduslikust tõestusest ja suurest isikliku kogemuse ja arvamuse põhjal tehtavatest järelduste hulgast.

Profileerija ütluste kohtus tõendina arvestamisel peab silmas pidama tõendi sidumise vajalikkust kuriteoga. KrMS pole midagi räägitud tõendi sisust, kuid ilmselt on seadusandja lugenud enesestmõistetavaks, et antud kriminaalasja raames on tõendiga tegemist vaid siis, kui mingis lubatavas tõendivormis esinev teave käib kõnealuse kuriteo kohta (Kergandberg ja Sillaots 2006:168).

Profileerija ütlused ei tohiks olla liiga laialivalguvad ja üldistavad (näiteks kirjeldatakse erinevaid vägistajate tüüpe ja nende tavalisi isikulisi iseärasusi ja võrreldakse neid kahtlustatava isikuliste omadustega), vaid peaksid pigem lähtuma konkreetsest teost, et neid saaks tõendina käsitleda. Õigusriiklikku karistusõiguse põhimõtet *in dubio pro reo* – kahtluse korral süüdistatava kasuks (Sootak 2010:140), ei tohiks siinkohal ära unustada ja menetleja peaks sellega arvestama, kui kaalub profileerija tunnistuse kasutamist kohtus.

Profileerimise võimalikule kasutamisele kriminaalmenetluses on viidanud ka Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna tsiviilprotsessi lektor Andreas Kangur ajakirjas „Juridica“ avaldatud artiklis „Märkusi seoses võistleva menetluse rakendamisega kriminaalkohtupidamises“ (2005). Artiklis toob Kangur välja võimaliku vastuolu KrMS § 62 p 4 ja Põhiseaduse § 22 vahel: seadusandja on paigutanud kuriteo toimepannud isikut iseloomustavad andmed tõendamisesemesse, kuid lähtuvalt süütuse presumptsioonist ei tohi kedagi käsitleda kuriteos süüdi olevana enne, kui tema suhtes on jõustunud süüdimõiste kohtuotsus. Võimaliku seletusena tuuakse välja kaheks jaotatud kohtuprotsess või seadusandja poolt pandud kohustus esitada vaid umbisikulisi kurjategijat iseloomustavaid oletusi, mida

pakuks näiteks profileerimine, kuna sellisel juhul oleks tõepoolest jutt isikust, kes kuriteo toime pani, sealjuures rikkumata Põhiseaduse § 22.

Autori arvates saaks profileerija tunnistust selles alapeatükis toodud põhjendusi arvesse võttes Eesti kohtutes põhimõtteliselt kasutada, kuid tõenäoliselt puututakse kokku samade raskustega nagu teistes riikides. Kuni pole teaduslikult tunnustatud meetodit, ei saa olemas olla ka selle ala eksperti. Profileerimine peaks arenema nii kaugele, et selle ala ekspert saaks teaduslikult kontrollitava lahenduskäigu tulemusena väljendada kohtus oma arvamust näiteks protsentuaalselt. Hetkel sellist võimalust ei ole, seega ei saa profileerija autori arvates kohtuprotsessis eksperdina osaleda. Kui profileerija annab kohtus tunnistusi asjatundjana on asi lihtsam. KrMS § 109¹ lg 3 kohaselt võib asjatundjat üle kuulata, et paremini **mõista tõendamiseseme asjaolusid**, lõikes 4 on märgitud, et ülekuulamine peab toimuma samade sätete kohaselt nagu tunnistaja puhul, arvestades KrMS § 109¹ tulenevaid erisusi. Profileerija asjatundjana ülekuulamisel saadud tõendi arvestamisel kohtus, mängib olulist rolli profileerija isiklik kvalifikatsioon nagu antud lõputöös *supra* (eespool) välja toodud Saksamaa ülemkohtusse jõudnud näites, kus profileerija, kelle tunnistuse arvestamisel mängis olulist rolli kohtus tema haridus ja kogemus. Profileerija ütluste kasutamise kord kohtus tõendina, vajab täpsustamist ning seadusandja on andnud selleks teatavad võimalused.

2. EMPIIRILINE UURIMUS

2.1 Läbiviidud kvalitatiivse uuringu meetoodika ja valimi kirjeldus

Lõputöö empirilise osa koostamisel on uurimismeetodina kasutatud intervjuerimist. Intervjuude tulemuste üldistamist kogu Politsei- ja Piirivalveameti ulatuses ei pea autor õigeaks, kuna nii suure organisatsiooni kohta täpsete järelduste tegemiseks peab uuritavaid isikuid olema rohkem. Saadav andmete hulk ja nende analüüs väljuks lõputöö teemaga seatud raamidest. Autori arvates peegeldab töö empiriline osa siiski profileerimise kasutamist Politsei- ja Piirivalveametis, kuna intervjueeritavad on väga erinevate tööspetsiifikatega isikud. Autor põhjendab meetodi valikut järgmiselt: profileerimisvaldkonda on vähe uuritud ning uurijal on raske ette näha vastuste suunda; eesmärgiks oli saada põhjalikku teavet, mille kogumiseks esitati ka täpsustavaid lisaküsimusi ning paluti põhjendada seisukohti. Intervjuu oli struktureeritud, kuid mitte rangelt, ning koosnes kaheksast küsimusest, mis tulenesid töö teoreetilisest osast. Küsimused asuvad lõputöö lisa (Lisa 1). Küsimused pakkusid võimalust iseseisvaks arutluseks ja olid tüübilt lahtised. Intervjuud viis lõputöö autor läbi ajavahemikus märts – aprill 2012. Intervjuud toimusid intervjueeritavate töökohtades, eraldi ruumides ja nende pikkuseks kujunes 40-60 minutit. Küsimuste järjekord intervjuu läbiviimisel muutus, kuna intervjuerija lasi intervjueeritavatel iseseisvalt arutleda (osadele küsimustele vastati juba enne nende küsimist ning küsimuste esitamise järjekord sõltus eelnevatest vastustest). Intervjuu alguses tutvustas intervjuerija ennast, selgitas lõputöö teemat ning uuringu eesmärgi ja küsis luba diktofoni kasutamiseks (kõik intervjueeritavad olid nõus), et saaks hiljem täpsemalt analüüsida intervjuu sisu. Salvestamise kõrval tegi intervjuerija ka kirjalikke märkmeid, et vestluse ajal üles tähendada tekkinud lisaküsimused ning analüüsimisel paremini salvestises orienteeruda. Intervjuerijal on intervjueeritavatega kokkulepe, et lindistusi võib kasutada ainult selle konkreetse lõputöö raames analüüsi kirjutamiseks, pärast seda tuleb need kustutada. Nii autor tegigi. Autor leppis intervjueeritavatega kokku, et nende isikuandmeid ei avaldata. Lähtuvalt intervjueeritavate töö spetsiifikast avaldab autor võimalikult täpse töökoha.

Intervjueeritavad valiti tihedas koostöös lõputöö juhendajaga, eesmärgiga koguda infot erinevates struktuurides töötavate inimeste käest. Valimis osalemiseks väga rangeid reegleid

ei olnud, kuid eelduseks oli pikk politseiline töökogemus (vähemalt 10 aastat), edukus oma tööliinil, kolleegide soovitud lõputöö teemale sobiva intervjuueeritava osas, töö iseloomu sarnasus profileerimisele (erinevate raskete kuritegude sh ka sarikuritegude uurimine ja piirivalve poolelt Eestis ebaseaduslikult viibivate isikute leidmine suure hulga inimeste seast). Intervjuueeritavatega suhtles autor e-maili ning telefoni teel. Nõusoleku saamine käis peamiselt e-maili teel, kontaktide loomisel oli suureks abiks lõputöö juhendaja. Kõiki isikuid, kellega autor algselt ühendust võttis, kahjuks intervjuuerida ei saanud. Peamised keeldumise põhjused olid intervjuueeritavate tihe ajagraafik või välismaal viibimine.

Autor intervjueris käesoleva lõputöö raames järgmisi ametnikke:

- intervjuu 1 – Keskriminaalpolitsei töötaja
- intervjuu 2 – Keskriminaalpolitsei töötaja
- intervjuu 3 – Välispiiri teabe talituse töötaja
- intervjuu 4 – Põhja prefektuur, kriminaalbüroo, vanemuurja
- intervjuu 5 – Põhja prefektuur, kriminaalbüroo, lastekaitsetalitus

Intervjuude analüüsimisel on abivahendina kasutatud tabeleid, kus on teemadesse jaotatuna välja toodud intervjuueeritavate vastused. Tabelid on lisatud lisadena lõputöö juurde (Lisad 2-6). Ühe teema all võivad olla mitme küsimuse vastused. Intervjuud on nummerdatud ning paremaks jälgimiseks kasutab autor viitamisel intervjuu numbreid. Tabelites on kasutatud võimalikult palju intervjuueeritavate väljendusviisi ja sõnastust. Tabelite sisu on kirja pandud intervjuueeritavast lähtudes minavormis. Tegemist ei ole transkriptsiooniga, jutu tabelisse kandmisel on tehtud üldistusi ja kokkuvõtteid, seejuures silmas pidades intervjuus kajastatud oluliste mõistete ning arvamuste täpsust.

Intervjuude analüüs koosneb peatükkidest, mis vastavad tabelites olevatele teemadele. Analüüsi käigus seob autor töö teoreetilise ja empiirilise osa, toob välja suurimad sarnasused intervjuueeritavatel saadud informatsiooniga ja lisab omapoolseid kommentaare. Analüüsi koostamisel lähtub autor lõputöö sissejuhatuses püstitatud eesmärgist ning suunab fookust vastavalt.

Töö empiirilise osa koostamisel on juhendina kasutatud raamatut „Kvalitatiivne uurimisviis“, autor M. Laherand (2008).

2.2 Intervjueeritavate kokkupuude kriminaalprofileerimisega ja nende mõiste käsitus

Mõiste defineerimisel peavad intervjueeritavad oluliseks kurjategija profiili loomist ja tuuakse välja, et tegemist on toetava protsessiga (intervjuu nr 2). Sarnaselt teoreetilises osas käsitletud mõistete definitsioonidega on intervjueeritavate arvates profileerimistöo sisu kahtlusala ringi vähendamine, kurjategija psühholoogiline ning füüsiline kirjeldamine, motiivide ära arvamine ehk tundmatust kurjategijast olemasolevate andmete põhjal pildi loomine. *„Profileerimine tähendab minu arvamusel kohaselt potentsiaalse kurjategija leidmist suure hulga subjektide seast... proovitakse saada ettekujutust kuriteo toimepannud isikust, võttes arvesse ka kõige pisemaid ja alguses tühisena tunduvaid detaile“* (intervjuu 1).

Intervjuus 2 võrdleb intervjueeritav profileeriija töö sisu analüütiku tööga. Piirivalvekäsitus erineb mõnevõrra politsei omast, kuna seal on eesmärgiks tabada suure hulga inimeste seast (näiteks lennujaamas) piirivalvele huvipakkuvad isikud, kes vastavad eelnevalt koostatud profiilile. Profiil võib tugineda infol, mis on saadud näiteks jälituslikul teel või ülekuulamisel ja/või põhineb piirivalvuri sisemisel tundel, mis tekib läbi kogemuste. *„Profileerimine on piirivalve mõistes kontroll, mille kasutamisel peetakse profiilile vastavad inimesed kinni ja kontrollitakse neid... (pannakse enda jaoks profiil paika)“* (intervjuu 3). Piirivalves toimub profileerimine väljakujunenud või koostatud profiilide alusel. Töö autor näeb siin ohtu rassilise profileerimise tekkimiseks - nagu ka töö teoreetilises osas välja toodud näites, ei ole kõik Ameerika Ühendriikides elavad mustanahalised mehed kurjategijad, nii ka kõik grusiinid, kes Eestis viibivad või soovivad siia tulla, ei ole illegaalid. Ainult rassilise kuuluvuse pärast ei tohiks inimestele tekitada mingeid ebamugavusi.

Töö autor tõdeb, et intervjueeritavate arusaamad profileerimise mõiste sisust on sarnased teoreetilises osas käsitletuga, vaatamata sellele, et järeldused põhinevad suures osas intervjueeritavate isiklikel kogemustel, kuna kokkupuuted professionaalsete koolitatud profileerijatega on minimaalsed. Suurima erinevusena võib välja tuua piirivalves teostatava profileerimise, mis erineb teoreetilises osas defineeritud profileerimisest näiteks võimaluse poolest profiilile vastavaid isikuid paremini leida ja kontrollida (piirivalvur näeb lennujaamas kahtlast isikut, läheb juurde, vestleb, kontrollib dokumente ja vajadusel vaatab läbi isiku ja tema asjad ning kui kõik on korras, saadab inimese minema). Piirivalves

teostatava profileerimise üheks suurimaks eesmärgiks on ebaseadusliku rände avastamine ja seeläbi kuritegude lahendamine. Sellist profileerimiskäsitlust autor teoreetilises osas otseselt välja ei toonud, kuid siiski võib seda nimetada kurjategijate avastamiseks, mis põhineb teadmistel ja uurimisel käitumuslike iseärasuste kohta.

Kokkupuuted profileerimisega tulenevad eelnevatest kogemusest erinevate kuritegude uurimisel ja isikute tuvastamisel. Sisuliselt võrdlevad kõik intervjueeritavad oma tööd mingis osas profileerija omaga, kuna tegelevad kuritegude lahendamisega, mis enamasti tähendabki tundmatu kurjategija leidmist. „*Sisuliselt on profileerimist kriminaalpolitseis kasutatud läbi aegade, termin „profileerimine“ on viimastel aastatel kasutusele võetud*“ (intervjuu 1). Erandiks on piirivalve, kus profileerimist kasutatakse kahtlaste inimeste leidmiseks ja seeläbi ebaseadusliku rände avastamiseks, mis on samuti kuriteod, kuid erinevad mõnevõrra teoreetilises osas kirjeldatud profileeritavatest kuritegudest. Piirivalves töötavatest ametnikest puutuvad profileerimisega kokku kõige enam need, kes otseselt töötavad inimestega piiril ja kordonites. „*Minu ülesanne on infot koguda ja seda jagada piiril töötavatele inimestele, kes selle alusel töötavad enda jaoks välja rikkujate profiilid, mille alusel kontrollivad inimesi. Kui on olemas konkreetne info, siis läheme ka ise piirile jälgima*“ (intervjuu 3).

Peas valmis mõeldud ja sarnaste juhtumite lahendamisel omandatud kogemusi arvesse võttes või muul viisil omandatud teadmiste põhjal (kool, täiendkoolitused jne) ning kolleegidega arutades sünnibki esialgne profiil, mida hakatakse erinevate toimingutega kontrollima, täpsemaks muutma või ümber lükkama. Intervjuudest nähtub, et väga oluline on esialgsetesse profiilidesse liigselt mitte kinni jääda. Tuleb olla paindlik ning uute tõendite ilmnemisel neid arvesse võtta. Siinkohal on sarnasus ilmne teoreetilise osaga, kus töös käsitletud teadusartiklites peetakse samuti ohtlikuks liigset profiili jälgimist. Kui Saksamaal kasutatava profileerimissüsteemi kindlaks osaks on pärast juhtumi lahendamist selle arutelu ning analüüs, siis intervjuudest sellist kindla arutelu reeglit välja ei tule. Küll aga arutatakse omavahel minevikus toime pandud kuriteo sarnasusi uuritava kuriteoga, kuid reegel see ei ole. Suurima erinevusena profileerijate ja intervjueeritavate vahel toob autor välja psühholoogiaalase hariduse puudumise ja peamiselt kogemuste baasil ennustuste tegemise võimaliku kurjategija kohta. „*Minul tuleb enamasti teadmisi, mida töös kasutan, kogemustest*“ (intervjuu 4).

Otseselt profileerimisalastel koolitustel on käinud intervjueeritav 3. Koolitus toimus aastaid tagasi (täpset aastat intervjueeritav ei mäleta) ja oli suunatud piirivalvuritele. Profileerimine

piirivalves erineb mõnevõrra käesoleva töö teoreetilises osas kirjeldatud profileerimisest nagu ka eelnevalt mainitud sai. Intervjueeritavad 1, 4 ja 5 otseselt profileerimisalastel koolitustel käinud ei ole, kuid teiste koolituste raames on profileerimise teemat mingil määral käsitletud. Intervjueeritav 5 on huvitatud profileerija kasutamisest ja on seda ka üritanud teha. „*Tahtsime kasutada Soome eksperti nimega Pekka Santtila seksuaalkuritegude uurimisel, aga erinevatel põhjustel jäi koostöö ära, kuigi meiepoolne soov selleks oli olemas*“. Pekka Santtila on tunnustatud Soome kriminoloog, kes on avaldanud mitmeid töid profileerimisega seondult.

2.3 Kriminaalprofileerimise kasutatavus ja usaldusväärsus

Teoreetilises osas väljatoodud profileerimisprotsessile omastele tegevustele sarnaseid tegevusi kasutavad intervjueeritavad järgnevate kuritegude uurimisel: erinevad sarikuriteod, isikuvastased kuriteod sh laste vastu suunatud seksuaalkuriteod, arvutite abil toime pandud kuriteod nn *high-tech* kuritegevus, riigipiire ületav organiseeritud kuritegevus jne. „*Profileerimist saab kasutada ja kasutataksegi igas politseitöö valdkonnas mingil määral, sest enamuse politseinikke loovad alateadlikult kogemuste, koolis ja kolleegidelt õpitu põhjal peas profiile vastavalt oma uurimisvaldkonnale*“ (intervjuu 4). Piirivalve poole pealt tõi intervjueeritav 3 välja kahtlaste isikute tuvastamise ja kontrolli piiril.

Suure hulga erinevate andmete paremaks analüüsimiseks uurimise käigus kasutatakse võrdlustabeleid ja spetsiaalselt toodetud arvutitarkvara. Arvutiprogrammide kasutamise eesmärgiks on luua seoseid ja töötada läbi suuremaid andmemahutusid, kui inimesed seda suudaksid. Intervjueeritavad mainisid ära i-2 programmi. Keerulise tarkvaraga töötamine nõuab spetsiaalset koolitust ning selle puudumisel pööratakse vastavate ekspertide poole. „*Kui vaja suuremaid analüüse teha, pöördume vastava grupi poole, kellel on vajalik tarkvara ja koolitatud personal*“ (intervjuu 5).

Profileerimise käigus on oluline välja selgitada *modus operandi*, et selle sarnasuse järgi saaks kuritegusid seostada. Kuna Eesti on väike riik, siis sarnaste käekirjade võrdlemisel on võimalik paljud kuriteod lahendada. „*Rasket kuritegude sooritamisel on retsidiivsuse osakaal Eestis suur ning enamike kurjategijate käekirjad tuttavad*“ (intervjuu 1). Enamus kurjategijaid ja nende käekirjad on politseinikele tuttavad ning välistamise meetodit kasutades jõutakse paljudes kuritegudes lahendini. Lõputöö teoreetilises osas on

profileerijate omadustena samuti võimalik välja lugeda eelnev kuritegude uurimise taust, mis on oluliseks faktoriks kuritegeliku käitumise mõistmisel. Intervjuudest selgus, et potentsiaalsed profileerimise kasutuskohad on peamiselt need samad, kus profileerimist või profileerimisele sarnaseid tegevusi on intervjueeritavad seni rakendatud. Autori arvates pakkus huvitava mõtte välja intervjueeritav 3, kes soovitas politseil tegutseda sarnaselt kaubanduskeskuste turvameestele, kes otsivad vargaid poe klientuuri seast enamasti kogemuse põhjal väljakujunenud profiilide alusel.

Autori arvates erineb intervjueeritavate töömetoodika teoreetilises osas kirjeldatud profileerija omast selle poolest, et psühholoogilise portree loomisele pööratakse vähem tähelepanu ning juhitudakse rohkem toimepanemise viisist. See on seletatav kogemuste põhjal tehtud järelduste suure osakaaluga ning psühholoogilise hariduse ja inimpsühholoogia põhjaliku tundmise puudumisega. Autor rõhutab siinkohal, et inimvõimel on piirid – üks inimene ei saagi kõike teada ja kõike osata, seetõttu ongi profileerija ja uurija elukutsed eraldiseisvad. Töö autori ja intervjueeritavate teadmiste põhjal ei tööta Eestis sellist inimest, kelle ametinimetus oleks profileerija. Autori arvates on intervjueeritavate või nende tööülesannetega sarnaseid ülesandeid täitvate ametnike tööpetsiifika ja teadmised kõige ligilähedasemad lõputöö teoreetilises osas kirjeldatud profileerimisega.

Intervjueeritavad loevad teaduslikku põhjendatust pigem kesiseks ning rõhutavad selle vajalikkust. „*Teaduslik põhjendus on puudulik just samade lähteandmete põhjal alati samadele tulemuste jõudmise osas, välistades inimlikud eksimused ja eelarvamused*“ (intervjuu 4). Teoreetilises osas välja toodud kohtupraktika käsitlustes on kohtunikud rõhutanud sama puuduse olemasolu. Profileerimisele omistatakse menetluses siiski toetavat rolli, kuid profileerija järeldused peavad olema sellegipoolest teaduslikult põhjendatud. See on muidugi keeruline, sest profileerimises on palju subjektiivset, tuleb teha järeldusi ja oletusi. Autor toob välja intervjueeritava 5 kõrge hinnagu profileerijatele: „*Hindaks profiili kõrgelt, kui on vastav haridus ning kogemus*“. Teadusliku põhjendatusega on intervjueeritavad kokku puutunud peamiselt koolis ning erinevatel koolitustel. Vastuseks küsimusele, kas profileerimine kuulub oma olemuselt teaduse või kunsti valda, jäävad intervjueeritavad arvamusele, et tõde on kusagil vahepeal ning rõhutavad teaduslike toetuspunktide vajalikkust. Autor leiab, et profileerimise edasise arengu seisukohalt nii Eestis kui välisriikides peaks rohkem pühenduma profileerimise teaduslikule uurimisele.

Edasine põhjalikum teaduslik uurimine, mis hõlmaks ka kogemuste baasil tehtavate järelduste sügavamalt uurimist, võimaldaks profileerimise laiemat kasutuselevõttu. Nii saaksid praktikud toetuspinda oma teooriatele või kui need teaduslikult põhjendatult ümber lükatakse, siis muuta oma mõtteviisi. Teoreetilises osas käsitletud uuringust nähtus, et kogemuste hulk ei ole täpse profiili koostamisel oluline, kuna reaalteadusi õppivad tundengid said sellega paremini hakkama kui kogunud politseiametnikud. Üheks põhjuseks võib olla liigne profiili kinnijäämine ja ainult kogemuste põhjal otsuste tegemine, mis mõnevõrra võib pärssida nn suurema pildi nägemist.

Intervjueeritavad ei usu, et profileerija tunnistust arvestatakse Eesti kohtutes tõendina ning ei tea ühtegi juhust, kus oleks seda isegi proovitud teha. Tuuakse välja, et tegemist on kaudse tõendiga ning intervjueeritavad 1 ja 5 võrdsustavad profileerija tunnistuse kohtus kasutamise sisuliselt valedetektori kasutamisega. „*Kohtus tõendina kasutamises tõmbaks paralleeli valedetektori kasutamisega*“ (intervjuu 1). Autor toob välja intervjueeritava 2 arutluskäigu, millest võib teha järeldusi profileerija tunnistuse kohtus kasutamise sarnasuse kohta asjatundja tunnistusega, kuid otsesest võrdlust intervjueeritav 2 profileerija ja asjatundja vahel ei loonud. Kaudne võrdlus profileerija ja asjatundja tunnistuse kohtus kasutamise kohta on sarnane autori käsitlemisega alapeatüki 1.3.5 viimases lõigus.

Intervjueeritavate seisukohad on üldiselt sarnased teoreetilises osas esitatuga. Autor leiab, et profileerija tunnistuse kohtus kasutamine on raskendatud tulenevalt profileerimise vähesest teaduslikust tõestatusest. Intervjuudest ja lõputöö teoreetilisest osast ilmneb sama probleem.

Kokkuvõte

Antud lõputöö eesmärk on selgitada kriminaalprofileerimise kasutamise võimalusi kuritegude lahendamisel.

Lõputöö sissejuhatuses püstitatud eesmärk on lõputöö raames täidetud. Teoreetilises osas on analüüsitud profileerimist, kasutades selleks erinevatest riikidest ja õiguskaitse-süsteemidest pärit näiteid. Profili koostamise täpsuse võrdlemiseks erineva taustaga inimeste seas kasutas autor Richard N. Kocsise läbiviidud uuringuid. Profileerija tunnistuse arvestamist erinevate riikide kohtutes on võrreldud USA-st, Ühendkuningriigist, Saksamaalt ja Kanadast pärit näidete varal. Riikide valikul lähtus autor sarnasusest Eesti kohtusüsteemiga, materjali rohkusest ning profileerimise kasutamise ajaloost. Kuna Eestis profileerija tunnistust kohtus kasutatud ei ole, analüüsis autor juriidilises kirjanduses ja riigikohtu lahendites leidunud seisukohti ning võrdles neid seadusest tulenevate võimalustega ning jõudis järeldusele, et profileerija tunnistuse kohtus kasutamiseks on seadusandja loonud võimalused. Profileerija tunnistuse kohtus kasutamise võimalikkus märgiti ära ka intervjuudes (kasutamine kaudse tõendina).

Profileerimise kasutamise ja potentsiaalsete kasutuskohtade uurimiseks Eestis viis autor läbi intervjuud erinevatel ametikohtadel töötavate Politsei- ja Piirivalveameti ametnikega ning esitas süstematiseeritud tulemused lõputöö lisas olevates tabelites. Intervjuude tulemuste põhjal koostas autor empiirilise analüüsi. Analüüs on jagatud peatükkideks intervjuu sisu kajastavate tabelite (lõputöö lisad 2-6) koostamisel kasutatud teemade põhjal, et paremini orienteeruda intervjuude käigus saadud informatsioonis. Empiirilises osas on analüüsitud intervjuueeritavate vastuseid, mille põhjal täpsete järelduste tegemine terve Politsei- ja Piirivalveameti kohta ei ole antud lõputöö eesmärk. Intervjuud uurimismeetodina kasutas autor sellepärast, et saada antud teema kohta süvainformatsiooni. Intervjuueeritavate valikul pidas autor silmas töömetoodika sarnasust teoreetilises osas käsitletud profileerimisele ning töökohana Politsei- ja Piirivalveametit. Intervjuud põhinesid teoreetilisest osast tulenevatel küsimustel, jättes ruumi ka vabaks arutluseks (küsimused olid tüübilt lahtised ning vajadusel küsis intervjuueerija ka täpsustavaid lisaküsimusi).

Lõputöö tulemusena selgus, et profileerimise juures kõige suuremaks probleemiks on teaduslik tõestatus, mistõttu autor näeb profileerimise kasutamist menetluses eelkõige versioonide püstitamisel ja nende kontrollimisel.

Tuginedes profileerimise teoreetilisele käsitlusele ning intervjueeritavatelt saadud informatsioonile, teeb lõputöö autor kaks ettepanekut:

1. leida viisid, kuidas saaks tutvustada profileerimist just raskete kuritegude lahendamise tegelevatele ametnikele Politsei- ja Piirivalveametis, et seeläbi muuta tõhusamaks kuritegude lahendamine. Üheks selliseks viisiks oleks välisriikidest pärit ekspertide läbiviidavad järjepidevad koolitused. Teoreetilisest osast nähtub, et profileerimist kasutatakse mujal maailmas kuritegude uurimisel ning Politsei- ja Piirivalveametis töötavatel profileerimise vastu huvi tundvatel ametnikel võiks olla rohkem võimalusi selle kohta informatsiooni saada ja koolitustel käia. Reaalne vajadus profileerija kasutamiseks menetluses toodi välja ka intervjuudes;
2. profileerimist saab kasutada selliste kuritegude lahendamise puhul, mida Eestis tuleb väga harva ette ja milles väljenduvad toimepanija isikuomadused võimalikult selgelt (näiteks erinevad sarikuriteod, jõhkrad laste vastu suunatud kuriteod). Seni kuni Eestis vastavaid eksperte ei ole, tuleks kasutada välisriikidest pärit profileerijate abi.

Lõputöös püstitatud eesmärk on täidetud – teoreetilise materjali analüüsimisel ja selle võrdlemisel intervjueeritavatelt saadud informatsiooniga saavad huvitatud isikud (näiteks uurijad) rohkem teavet profileerimise kui ühe võimaliku kriminaalmenetluses kasutatava meetodi kohta. Järgnevate profileerimisalaste uuringute läbiviimiseks soovitab autor otsida kontakti välisriikides töötavate profileerijatega, et sügavamalt uurida profiili koostamise protsessi ning profileerimise kasutamise võimalusi kuritegude lahendamisel Eestis, samuti selle vajalikkust.

Summary

The aim of this final thesis is to introduce possibilities of using criminal profiling in solving crimes.

To achieve the aim, the author has worked through various specialist literature, mostly in English, and carried out 5 interviews with the employees of the Police and Border Guard Board within the process of the qualitative research. The results can be found in the structured tables at the annex of the final thesis. The results have been analyzed in the empirical part and compared to the approach of the theoretical part.

The results show that the critical issue of criminal profiling is its scientific evidence. It can be seen that the interviewees would be interested in criminal profiling and using it in their everyday work if there were any profilers in Estonia. Presently, it is complicated.

Based on the research, the author has two suggestions:

1. To find ways of introducing criminal profiling to those officials who deal with solving the most serious crimes in the Police and Border Guard Board – solving a crime would become more efficient. One of the possibilities would be organizing special continuous trainings, which would be carried out by professional profilers from foreign countries. It can be seen from the theoretical part that criminal profiling is being used in many other countries when investigating a crime. Those officials who work for the Police and Border Guard Board and who are interested in criminal profiling, should have more possibilities to get information about profiling and participate in the trainings. The actual need for the help of profilers was also mentioned during the interviews.
2. Profiling can be used in solving the crimes which are very rare in Estonia, and where the characteristic features of the offender appear clearly enough (for example different serial crimes, cruel crimes towards children). As there are no such experts in Estonia, the help from foreign profilers would be inevitable.

Kasutatud kirjandus

Alison, L., Goodwill, A., Almond, L., Heuvel van den, C., Winter, J. 2010. Pragmatic solution to offender profiling and behavioural investigative advice. *Legal and Criminological Psychology*, nr 15, lk 115-132.

Anderson, J. J. 2012. *Unsolved Mysteries: Jack the Ripper*. ABDO Publishing Company.

Behavioral Science. FBI koduleht <http://www.fbi.gov/about-us/training/bsu>. Välja otsitud 10.01.2012.

Critical Incident Response Group. FBI kodulehelt <http://www.fbi.gov/about-us/cirg/investigations-and-operations-support>. Välja otsitud 16.02.2012.

Dern, H., Dern, C., Horn, A., Horn, U. 2009. The Fire Behind The Smoke, a Reply to Snook and Colleagues. *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 36 No 10, lk 1085-1090. Välja otsitud <http://cjb.sagepub.com/> internetileheküljelt 17.11.2011.

Doan, B., Snook, B. 2008. A Failure to Find Empirical Support for the Homology Assumption in Criminal Profiling. *Journal of Police and Criminal Psychology*, Vol. 23, No. 2. http://www.mun.ca/psychology/brl/publications/Doan_and_Snook_2008.pdf. Välja otsitud 12.01.2012.

Donato, L. 2009. An Introduction to How Criminal Profiling Could Be Used as a Support for Computer Hacking Investigations. *Journal of Digital Forensic Practice*, 2:4, lk 183-195. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15567280903140946>. Välja otsitud 17.01.2012.

Douglas, J., Olshaker, M. 1995. *Mind Hunter: Inside the FBI's Elite Serial Crime Unit*. First Pocket Books printing.

Farrington, D. P., Lambert, S. 2007. Predicting Offender Profiles From Offense and Victim Characteristics. In R. N. Kocsis (Eds.), *Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice*. (lk 135-168). Human Press Inc.

Gogan, D. 2007. Investigative Experience and Profile Accuracy. In R. N. Kocsis (Eds.), *Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice*. Human Press Inc.

Higgins, E. G., Gabbidon, L. S. 2008. Perceptions of Consumer Racial Profiling and Negative Emotions: An Exploratory Study. *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 36 No 1, lk 77-88. Välja otsitud <http://cjb.sagepub.com/> internetileheküljelt 09.10.2011.

*Holmes, R., Holmes, S. 1996. *Profiling Violent Crimes*. Thousand Oaks, CA: Sage 1996, lk 10

Kangur, A. 2005. Märkusi seoses võistleva menetluse rakendamisega kriminaalkohtupidamises *Juridica*, nr 3, lk 176-186. Välja otsitud 12.12.2011.

Karton, I., Karatovitš, M., Plaks, P., Talmar, A. 2011. Üliõpilastööde koostamise ja vormistamise juhend. Tallinn. Sisekaitseakadeemia.

Kergandberg, E., Sillaots, M. 2006. Kriminaalmenetlus. Tallinn. Kirjastus Juura.

Kocsis, N, R. 2004. Psychological Profiling of Serial Arson Offenses an Assessment of Skills and Accuracy. Criminal Justice and Behavior, Vol. 31 No. 3, lk 341-361. Välja otsitud <http://cjb.sagepub.com/> internetileheküljelt 17.11.2011.

Kohtuekspertiisiseadus 30.05.2001, jõustunud 01.01.2002 – RT I 2001, 53, 309...RT I 2010, 22, 108.

Kriminaalmenetluse seadustik 12.02.2003, jõustunud 01.07.2004 – RT I 2003, 27, 166...RT I, 29.12.2011, 20.

Laherand, M-L. 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn. OÜ Infotrükk.

Meyer, B. C., 2007. Criminal Profiling as Expert Evidence? An International Case Law Perspective. In R. N. Kocsis (Eds.), Criminal Profiling: International Theory, Research and Practice. (lk 207-247). Human Press Inc.

National Center For The Analysis of Volent Crime. 1990. FBI koduleht <http://vault.fbi.gov/Criminal%20Profiling/Criminal%20Profiling%20Part%201%20of%20207/view>. Välja otsitud 10.01.2012.

Riigikohtu otsus nr 3-1-1-142-05

Riigikohtu otsus nr 3-1-1-32-05

Rogers, M. 2003. The Role of Criminal Profiling in the Computer Forensics. Process. Computers & Security 22, No 4, lk 292–298.
<http://www2.tech.purdue.edu/cit/Courses/cit556/readings/Profile-Rogers.pdf>. Välja otsitud 17.01.2012.

Saar, J. 2007. Kriminaalpsühholoogia. Tallinn. Kirjastus Juura.

Snook, B., Cullen, R. M., Bennell, C., Taylor, P. J., Gendreau, P. 2008. The Criminal Profiling Illusion, What`s Behind the Smoke and Mirrors? Criminal Justice and Behavior, Vol. 35 No 10, lk 1257-1276. Välja otsitud <http://cjb.sagepub.com/> internetileheküljelt 17.11.2011.

Snook, B., Taylor, J, P., Gendreau, P., Bennell, C. 2009. On the Need for Scientific Experientation in the Criminal Profiling Field: A Reply to Dern and Colleagues. Criminal Justice and Behavior, Vol. 36 No. 10, lk 1091-1094. Välja otsitud <http://cjb.sagepub.com/> internetileheküljelt 17.11.2011.

Sootak, J. 2010. Karistusõigus. Tallinn. Kirjastus Juura

The FBI: A Centennial History, 1908-2008. FBI kodulehelt <http://www.fbi.gov/about-us/history/a-centennial-history/the-fbi-a-centennial-history-1908-2008>. Välja otsitud 02.12.2011.

Turvey, B. 2006. Criminal Profiling, an Introduction to Behavioral Evidence Analysis, teine trükk. London. Elsevier Academic Press.

Yeshua, I. (Chief Executive Officer). 2003. The New Encyclopaedia Britannica. Vol 6. Printed in U.S.A

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava

1. Palun öelge, kuidas Te olete oma praeguses või varasemas töös kokku puutunud kurjategijate tuvastamise ja kriminaalanalüüsiga ning millised on kokkupuuteid profileerimisega (vajadusel suunavad küsimused varasemate ja praeguse töökoha kohta).
2. Mida Teie sõnade „profileerimine“ või „kriminaalprofileerimine“ all täpselt mõtlete?
3. Olete Te käinud koolitustel/konverentsidel, kas siis Eestis või mujal maailmas, kus on profileerimisest mingis kontekstis juttu olnud? Kui jah, siis täpsustavad küsimused: millal see toimus, mis oli sisu, kes oli koolitaja, millise riigi kogemusest juttu oli?
4. Palun kirjeldage lühidalt, milliste kuritegude lahendamisel olete Teie või on Teie kolleegid Eestis profileerimist kasutanud? Tooge palun näiteid. Kas teate kedagi, kes oleks (peale Teie/kolleegide) Eestis profileerimist kasutanud?
5. Milliseid meetodeid, tehnikaid, võtteid, tarkvara olete Teie või on Teie kolleegid, või kas Te teate kedagi, kes on kasutanud profileerimisel? Tooge palun näiteid.
6. Kui kokkupuude puudub, siis kus ja miks oleks Teie arvates vajalik Eestis profileerimist kasutada? Kus näete potentsiaali ja miks? Kui intervjuueeritav, tema kolleeg või mõni tuttav on kasutanud, siis kus oleks otstarbekas veel kasutada? Tooge palun näiteid.
7. Mida Teie profileerimisest kui „meetodist“ arvate, kuivõrd teaduslikult põhistatuks Te seda peate või kui kindel saab Teie arvates olla profileerimise tulemustes, või on see rohkem kunst kui teadus?
8. Kui arutleda selle üle, kuivõrd saaks profileerijat võrdsustada Eestis eksperdiga, siis milline oleks Teie arvamus sellest? Kas Teile teadaolevalt on profileerija tunnistust kasutatud kohtus tõendina?

Teema	Mõiste	Kokkupuuted profileerimisega	Kasutatavus ja kasutamine politseitöös	Teaduslik põhistus	Kohtus tõendina kasutamise võimalikkus
Intervjuu 1	<p>- potentsiaalse kurijategija leidmine suure hulga subjektide seast, kasutades eelnevat töökogemust. Profileerimine Eestis taandub suures osas ikka toimepanijate käekirjadele, mille järgi tuvastatakse tõenäoline toimepanija.</p> <p>- proovitakse saada ettekujutust kuriteo toimepannud isikust, võttes arvesse ka kõige pisemaid ja alguses tühisena tunduvaid detaile.</p>	<p>- sisuliselt on profileerimist kriminaalpolitseis kasutatud läbi aegade, termin „profileerimine“ on kasutusele võetud viimastel aastatel.</p> <p>- aastaid tagasi olen käinud erinevatel FBI poolt korraldatud koolitustel, kus profileerimine oli üks osa koolitusest</p> <p>- on meele FBI koolitusest, et profileerimine aitab uurimist kiirendada (koolitajate arvamus)</p>	<p>- profileerimisel on oluline <i>modus operandi</i>, sarnased kuriteod ja sarnaseid kuritegusid varem toimepannud isikud</p> <p>- raskete kuritegude sooritamisel on retsidiivsuse osakaal Eestis suur ning enamike kurjategijate käekirjad tuttavad</p> <p>- kasutatakse välistamise meetodit</p> <p>-riigipiire ületava organiseeritud kuritegevuse analüüs (otsitakse sarnasusi käekirjades)</p> <p>- sellises mõttes profileerimist, kus puhtalt süduskohalt leitud jälgede ja/või sündmuskoha enda põhjal antakse kurjategija isikukirjeldus, Eestis ei kasutata</p> <p>- oleme kasutanud I-2 programmi välistamise meetodit. Programm aitab analüüsida andmeid ja luua seoseid erinevate sündmuste ja isikute vahel, aga politseinik, kes andmeid programmi söötab, peab loominguks lähenevama.</p> <p>- potentsiaalsed kasutuskohad: riigipiire ületavas kuritegevuses suurem kasutamine võib anda mingit tulemust; raskete kuritegude lahendamisel võib anda tulemust ka riigisiselt, aga mitte masskuritegude puhul</p> <p>- kas kuritegu oleks jäänud avastamata, kui profileerimist ei oleks kasutatud – see on oluline küsimus. Isiklikult arvan, et ei oleks. Arvan, et profileerimine võib aidata kuriteo avastamist kiirendada. Arvan, et raskete kuritegude uurimisel tuleb proovida kõiki võimalusi, kuid peab meeles pidama, et profiil võib eksida, ei tohiks ainult sellele keskenduda.</p> <p>- oluline on, kui palju läheb profileerimisega tegelemiseks vaja ressursi (psühholoogide, psühhiaatrite, kriminalistide jne töö), kas saadav kasu ja kulutatavad ressursid on tasakaalus</p>	<p>- oluline on suur kogemus ning algandmete rohkus</p> <p>- teaduslike uuringutega pole väga kursis, oluline oleks teadmine, et palju protsentuaalselt on profileerimisest kasu olnud näiteks USA-s, kus seda on laiemalt kasutatud</p> <p>- profileerimine paikneb kunsti ja teaduse vahepeal, kuid kuulub pigem kunsti valda.</p>	<p>- ainult profileerimisele tugineda ei saa, - mingid tõendid peavad olema veel</p> <p>- oluline on, et toimepanija saab karistuse</p> <p>- näiteks jälitustegevusega seondult on Euroopa Inimõiguste Kohus seisukohal, et ainult jälitustegevusega kogutud tõendite põhjal ei saa inimest süüdi mõista, siinkohal tõmbaks paralleele profileerimisega</p> <p>- võrdsustaks profileerija tunnistuse kasutamise kohtus valedetektori kasutamise</p> <p>- minule teadaolevalt ei ole Eestis profileerija tunnistusi kohtus kasutatud</p> <p>- profileerimine aitab leida tõendit, profileerija tunnistus ei ole tõend</p>

Teema	Mõiste	Kokkupuuted profileerimisega	Kasutatavus ja kasutamine politseitoos	Teaduslik põhistus	Kohtus tõendina kasutamise võimalikkus
Intervjuu 2	<p>- toetav protsess kurjategija leidmiseks/kuriteo lahendamiseks; saad mingit taustainfot, millist kurjategijat otsime. Sarnane analüütiku tööga.</p>	<p>- kriminaalanalüüsiga tegelenud viimased 9 aastat, peamiselt arvutikuritegevusega ja analüütiku rollis (erinevate rollide kokkupanek ja sidemete loomine) - 3 aastat EKEI (Eesti Kohtuekspertiisi Instituut) - konkreetse pildi kokkupanek - kes tegi ja miks tegi; seoses arvutikuritegevusega - profileerimisega seotud koolitustel käinud ei ole, mõiste suhteliselt uus.</p>	<p>- kuritegude lahendamisel on alati mõttes, milline see kurjategija olla võiks - üritame lahti mõtestada mingeid killukeksi - miks tehti seda ja miks nii - tegelen <i>hi-tech</i> kuritegevuse uurimisega - Eestis on viimase 10 aastaga välja kujunenud ringkond, kes arvutikuritegevusega tegeleb, kuid tekib ka uusi tegijaid - mõte liigub seda moodi, et sellel vennal on selline allkiri ja see on vangis jne - tuleb vaadata ka laiemalt, kuna Internet võimaldab luua kergelt ühendusi igalt poolt maailmast ning paljud Eestis sellel alal tuntud nimed on kolinud välismaale - osad kuriteod on korda saadetud nikerdamissoovist või uudishimust, selliste kuritegude puhul joonistub välja toimepanija iseloom - profileerimise kasutamine arvutikuritegude lahendamisel oleneb kuriteo tüübist, „tavalised“ rahajäreleminekid ei jäta eriti maha infokilde toimepanija isiku kohta vastupidiselt neile, kes on kuriteo toime pannud uudishimust - töös kasutatav tarkvara: erinevad tabelid analüüsi kergendamiseks, tootjalt I-2 analüüsitarckvara, mida kriminaalanalüüsis kasutatakse tegelikult üle maailma. Programm loob seosed erinevate infokildude vahel, kasutatakse suhteliselt tihedalt. Kasutamine oleneb algandmete rohkusest. - kasutada oleks võimalik selliste kuritegude uurimisel, kus tegija isikust tulenevad tunnused on määravad (näiteks lastekaitstes pedofiilia uurimisel) - USA-s on läbiotsimiseks vaja kohtu luba, sellisel juhul on profileerimisest abi - aitaks koostada psühholoogilise profiili ja siduda erinevaid infokilde. - on olnud üksusesisesed arutelused, et kas puhas <i>modus operandi</i> sarnasus on tõend või mitte, kindlale veendumusel ei ole jõutud - jälitajad on täitnud siiani profileerijaga sarnaseid ülesandeid, samas hakkab Keskkriminaalpolitseis tekkima traditsioonilise uurija ja jälitaja ameti kõrvale ka analüütiku amet. Mingil hetkel võib analüütikust kujuneda profileerija, kelle ülesanne oleks sarnaste mustrite kokkupanek. Kuidas meil seda nimetama hakatakse, kas kriminaalanalüüsiks või profileerimiseks, seda ei tea, kuid sisult on nad sarnased. Taolisel käsitlusel on tulevikku.</p>	<p>- kuni kurjategija on inimene, on võimalik tema käitumist lahti mõtestada - üldistustega ja teooriatega ei tasu kaugele minna, iga juhtum on siiski erinev - profileerimine on ikka toetav mõtteviis, teadusliku põhistatuse kohta kindat seisukohta võtta ei julgeks.</p>	<p>- Varem olen kohtus tunnistusi andmas käinud spetsialistina ja nüüd uue seaduse järgi asjatundjana. Olen kohtule lahti seletanud, kust täpselt see tõend on tulnud, sest arvutimaailm on väga keeruline ja seal orienteerumine nõuab eriteadmisi, mida kohtul ei ole - Asjatundja saab esitada järeldusi, avaldada arvamust ja esitada taustinfot, mida selline asi võiks tähendada. Enne seda sain rääkida ainult faktidest (missuguseid andmeid arvutist leiti ja kuidas sinna jõuti) - Asjatundjana olen kohtus käinud ühel korral. - Kohus arvestab asjatundja ütlusi. Kuna kohus ei tea arvutiasjandusest väga palju, on vaja „inimese keeles“ üle rääkida. - Pole olnud sellist juhust, et kaitsja kutsub omapoolse asjatundja, kes lükkab politseipoolse asjatundja arvamuse ümber. Enne viimast seadusemuudatust kaitsjal sellist võimalust tegelikult ei olnudki, nüüd aga on. Saame näha, kas hakatakse kutsuma, tõenäoliselt hakatakse. - Eesti menetlusseadustik välistab inimese süüdimõistmise ühe kaudse tõendi alusel.</p>

Teema	Mõiste	Kokkupuuted profileerimisega	Kasutatavus ja kasutamine politseitöös	Teaduslik põhistatus	Kohtus tõendina kasutamise võimalikkus
Intervjuu 3	<p>- profileerimine on piirivalve mõistes kontroll, mille kasutamisel peetakse profiilile vastavad inimesed kinni ja kontrollitakse neid</p> <p>- paned enda jaoks profiili paika, millist inimest üritad püüda (mees või naine, nahavärv, vanus jne). On olemas riskirahvused, kelle seast üritame leida huvipakkuvaid isikuid.</p> <p>- jälgid inimesi ja küsitled - see on osa profileerimisest. Kui tundub, et on profiilile sarnane, siis küsitled ja kontrollid dokumente, kui korras, siis saadad minema ja jälgid inimesi edasi.</p>	<p>- Profileerimisega tegelevad kõige aktiivsemalt kordoni ja piiripunkti ametnikud, kes töötavad otseselt piiril ja inimestega.</p> <p>- Minu ülesanne on infot koguda ja seda jagada piiril töötavatele inimestele, kes selle alusel töötavad enda jaoks välja rikkujate profiilid, mille alusel kontrollivad inimesi. Kui on olemas konkreetne info, siis läheme ka ise piirile jälgima.</p> <p>- näiteks kui reisijad tulevad laevast, pean leidma isiku, kes pakub piirivalve jaoks mingil põhjusel huvi.</p> <p>- kui vaatluse teel oled leidnud näiteks laevalt mahatuljate seast isiku, kes tundub kahtlane, siis viid läbi kiire vestluse.</p> <p>- koolis ja koolitustel õpetatakse psühholoogilist poolt ja inimeste käitumist, aga kogemus on väga oluline.</p> <p>- viimati käisin koolitusel, kus oli juttu profileerimisest, aastaid tagasi; koolitus koosnes inimpsühholoogia tutvustamisest, erinevatest tehnikatest (pead võimalikult kitsaks ajama isikute ringi, keda üritad tabada). Koolitused on erinevad nii Eestis kui välismaal, mina isiklikult välismaal käinud ei ole. Koolitused on nii asutusesisesed, kuid neid korraldatakse ka Sisekaitseakadeemias.</p> <p>- pole hetkel piirivalve õppekavaga kursis, aga eeldan, et koolis õpetatakse teatavas matus profileerimist.</p>	<p>-kasutatakse erinevaid andmebaase, töötad inimestega (jälitus)</p> <p>- ebaseadusliku rände avastamine (kinnipeetud illegaaliga viiakse läbi vestlus ja üritatakse saada infot vedajate kohta)</p> <p>- andmebaasidena kasutatakse politsei andmebaase, erinevate laevafirmade andmebaasid reisijate kohta</p> <p>- tead, et grusiinid liiguvad, jälgi rahvast. Tekib sisemine tunne, et tegemist võib olla Gruusiast pärit illegaaliga. Väljanägemisest on vähe, peab jälgima käitumist - reeglina käitumine erineb, paistab silma millegi poolest</p> <p>- politsei poole pealt võiks kasu olla sarnane kaubaduskeskuste turvatöötajatega, kes jälgivad inimesi potentsiaalsete varaste leidmiseks.</p> <p>- minule teadaolevalt ei kasuta piirivalve profiilide koostamisel arvutitarkvara</p> <p>- kasutatakse laevalt maha tulevate sõidukite kontrolliks (vaadatakse eelnevalt laevas olevate sõidukite nimekirja ja kontrollitakse kahtlasena tunduvaid sõidukid).</p>	<p>- kasutatakse inimese psühholoogia uurimisel saadud teadmisi</p> <p>- suurem rõhk on ikka kogemusel</p> <p>- ei ütleks, et tegemist on teadusega, enamusest tuleb kogemusega ja kõik inimesed ei sobigi sellega tegelemiseks.</p>	<p>- piirivalve käib kohtus Eestis illegaalselt viibivate isikute väljasaatmise korral, mis toimub juhul, kui Eestis viibimiseks puudub alus. Profileerimist kasutatakse isiku tabamisel, tõendamiseks pole enam vaja.</p>

Teema	Mõiste	Kokkupuuted profileerimisega	Kasutatavus ja kasutamine politseitoos	Teaduslik põhistatus	Kohtus tõendina kasutamise võimalikkus
Intervjuu 4	<p>- kurjategija profiili koostamine - millised nad on, millised välja näevad, millised tegevused ja motiivid, kus on sündmuskoht, mis seal on tehtud</p> <p>- analüüsimine, (lähteandmetest lähtuvalt enda jaoks mingi pildi kokkupanek - järelduste tegemine seni tundmatu kurjategija kohta.</p>	<p>- Kokkupuuted profileerimisega ja kriminaal analüüsiga on igapäevased.</p> <p>- Isiklikult võin öelda, et profiilide koostamise täpsus on minul 70-80%. Eksimus tuleneb inimeste erinevusest. Päris 100% täpsusega profiili koostada on võimatu, sest inimesed on kõik erinevad.</p> <p>- Profiil peab olema paindlik ning kui tulevad uued andmed, tuleb seda vastavalt muuta, mitte nii tugevalt profiili külge kinni jääda.</p> <p>- täiendkoolitus: üleaastased</p> <p>- mõrvagruppide konverents, osalevad Läti, Saksamaa, Leedu ja veel mõned Euroopa riigid.</p> <p>Mingil määral on profileerimisest juttu, otseselt määrateldud ei ole, et nüüd räägitakse profileerimisest (kogemuste vahetamine toimub seal rohkem). Mina midagi väga palju uut ei ole nendelt konverentsidelt saanud.</p>	<p>- profiili koostamine on enamuses grupitöö - mida raskem kuritegu, seda rohkem inimesi enamasti uurimisel osaleb.</p> <p>- grupitööle ei järgne reeglina kindlat arutelu teemadel, mis läks hästi, mis halvasti. Aga vestluse käigus näiteks uue sarnase sündmuse puhul arutatakse seda küll.</p> <p>- minul tuleb enamuse teadmisi, mida töös kasutan, kogemustest.</p> <p>- olen tegeleenud korterivarastega ning viimased 8 aastat tapmist ja teadmata kadunute (uurin välja, kas teadmata kadumise taga ei ole kuritegu)</p> <p>- korterivarguste toimepanemisele on iseloomulikud kindlad käekirjad ja kuna nende käekirjade taga olevad isikud on enamasti teada (Eesti on väike), alustatakse uurimisest, kas need inimesed on vangis või vabaduses ja millega hetkel tegelevad.</p> <p>- jälitusega tegelevad inimesed kasutavad profileerimist igapäevaselt, sõna profileerimine lihtsalt ei kasutata oma töö või töö osade iseloomustamiseks</p> <p>- kasutatakse analüüsiprogramme (I-2)</p> <p>- profileerimist saab kasutada ja kasutataksegi igas politsetöös valkonnas mingil määral, sest enamuse politseinike alateadlikult loovad kogemustele, koolis ja kolleegidelt õpitu põhjal peab profiile vastavalt oma uurimisvaldkonnale</p> <p>- praktika aitab koolis õpitavat teooriat paremini rakendada ja lisab sinna hulga olulisi väikseid nüansse, lükkab ümber või kinnitab väiteid.</p> <p>- enamuse profileerimisest toimub peaaegu ning seejärel otsitakse ideele toetust või lükatakse see ümber erinevate tegevuste abil (näiteks ülekuulamisest)</p> <p>- tähtis on motiiv.</p>	<p>- teaduslik põhjendatus on puudulik just samade lähteandmete põhjal alati samade tulemuste jõudmise osas, välistades inimlikud eksimused ja eelarvamused</p> <p>- profileerimine on loomuline tegevus, mis mingites punktides toetub teadusele.</p>	<p>- minu teada Eesti kohtus kasutatud ei ole</p> <p>- tõendina kasutamisel ei näe Eestis tulevikku (eriti ilma muude tõenditeta)</p> <p>- mingil määral kajastub profileerimise protsess kriminaaltoimikus või jälitustoimikus, aga peamised seosed on ikka menetlejal peas, et kuidas ta nende tulemusteni jõudis. Neid ei ole kusagil kirjas.</p> <p>- On oht, et kaitsja kutsub tunnistama omapoolse eksperdi, kes samade lähteandmete põhjal jõuab teistele järeldustele, kasutades erinevaid teadulikke teooriaid.</p> <p>- USA-s kasutatakse profileerija tunnistust kohtus tõendina</p> <p>- profileerimist saab kasutada võimaliku juhul, kui Eestis oleks riiklikult tunnustatud profileerimiskspert, kelle tunnistust saaks kohtus kasutada.</p>

Teema	Mõiste	Kokkupuuted profileerimisega	Kasutatavus ja kasutamine politseitöös	Teaduslik põhistatus	Kohtus tõendina kasutamise võimalikkus
Intervjuu 5	<p>- kurjategija psühholoogiline iseloomustamine või portree loomine, profileerija peaks olema nii osav, et suudab olemasolevate andmete põhjal ära arvata kurjategija isiku, kes ta võiks olla.</p>	<p>- minul profileerimisspetsialistidega kokkupuuteid ei ole olnud, kuigi tahtmine oli olemas - tahtsime seksuaalkuritegude uurimisel kasutada Soome eksperti nimega Sattila, aga erinevatel põhjustel koostöö jäi ära, kuigi meiepoolne soov selleks oli olemas.</p> <p>- Eestis profileerimist puudutavaid koolitusi minu andmetel ei korraldata, ise osalenud ei ole, aga oleks kindlasti soov minna. Olen käinud erinevatel koolitustel Inglismaal (2003-2004) ja Eestis. Teemaks on olnud laste vastu suunatud kuritegevusega seonduv ja seal on kaudselt profileerimise teemat puudutatud.</p> <p>- Inglismaal koolitusi on läbi viinud sealsed endised või tegutsevad politseinikud.</p> <p>- tööl oldud aastate jooksul olen õppinud ära tundma pedofiile (käitumismustreid, psühholoogiat), kuna lähtuvalt töö spetsiifikast puutun nendega väga palju kokku</p> <p>- ideaalne profileerija peaks olema töötanud politseis ja kusagil meditsiini-asutuses, kus tegeletakse hälbiva käitumisega inimeste ravimisega.</p>	<p>- kasutada Eestis näiteks laste vastu suunatud avastamata seksuaalkuritegude uurimisel, kasutada pigem seal, kus kiiret lahendust ei tule.</p> <p>- Eestis profileerimist konkreetselt kasutatud minu teada ei ole.</p> <p>- Eestis profileerimist teostavat isikut minu teada ei ole.</p> <p>- profileerimise kasutamise potentsiaal: rasked lastevastased seksuaalkuriteod, teised rasked isikuvastased kuriteod, avastamata räiged vägistamised.</p> <p>- sarikuriteod sobivad paremini, kuna saab luua seoseid</p> <p>- profileerimiseks sobivad minu arvates kõige paremini ikka isikuvastased kuriteod</p> <p>- analüüsimise abistamiseks koostame arvuti abil erinevaid tabeleid, kui vaja suuremaid analüüse teha, pöördume vastava grupi poole, kellel on vajalik tarkvara ja koolitatud personal</p> <p>- olen tegelenud pedofiilide uurimisega alates 1998. aastast ning selle kogemuse baasil tegelen ise ka mingis osas profileerimisega</p> <p>- näen vajadust profileerija järele Eestis ja arvan, et menetluses oleks temast kasu (aitaks luua kurjategija psühholoogilist profiili)</p> <p>- lastekaitse talituses näen kindlasti kohta ja vajadust profileerija kasutamisel menetluses, viiks läbi ka vastavasisulisi koolitusi.</p> <p>- suurimkas puuduseks on suhteline subjektiivsus, profileerimine omab menetluses pigem toetavat rolli kui on põhiliseks tõendiks</p> <p>- minu uurimisvaldkonda kuuluvate kuritegude uurimisel on oluline kogemus, teatud käekirjad hakkavad korduma ja toimepaemisviisi järgi on võimalik näiteks pedofiile tabada, kuna tegemist on kurjategijatega, kes tegutsevad enamasti aastaid, kasutades sama käekirja, kuid on ka erandeid.</p> <p>- mind huvitab väga, miks pedofiil just seda tegi ja arvan, et profileerimise abil saaksin küsimusele tõenäoliselt vastuse.</p> <p>- Eestis võiks olla seksuaalkurjategijate register, kus on kirjas iga kurjategija tegutsemisviisid, mida saaks kasutada kuritegude seostamisel. Sisestad arvutiprogrammi uue kuriteo tunnusmärgid ning arvuti annab mingi valimi.</p>	<p>- mina isiklikult usuks profileerija koostatud profiili ega võrdsustaks seda näiteks selgeltnägijatega.</p> <p>- hindaks profiili kõrgelt, kui on vastav haridus ning kogemus</p> <p>- profileerija saavutab oma taseme ikkagi läbi kogemuste</p> <p>- profileerimisel on palju subjektiivset, palju on arvamusi ja järeldusi. Paikneb kunsti ja teaduse vahepeal, aga kindlasti peavad olema teaduslikud toetuspunktid.</p>	<p>- kohtus tõendina kasutamisel tõmbaks paralleeli valedektori kasutamisega</p> <p>- ei saa olla ainsaks tõendiks</p> <p>- on kaudne tõend</p> <p>- ei usu, et Eestis profileerija tunnistuse põhjal kedagi vangi pannakse (võib-olla kui on 20-30 aastat kogemust ning kohtupraktikat)</p> <p>- seaduses võiks olla spetsialistina kirjas ka profileerija, kellel on vastav kvalifikatsioon.</p>